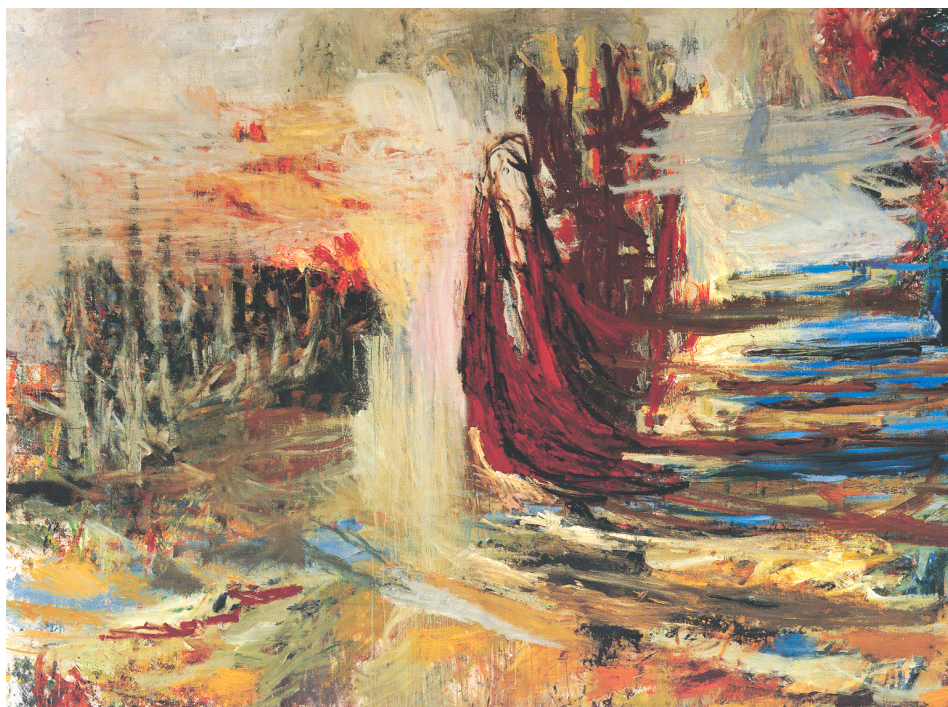

INDSATSEN OVERFOR SÆRLIGT UDSATTE BØRN

FORÆLDREMYNDIGHED SAMVÆR

Statsamtet Ribe
Bøge Allé 2
6760 Ribe
tlf. 76 88 66 66
fax 76 88 66 67
www.statsamt.dk
ribe@statsamt.dk

Forord

Lovgivningen i forbindelse med børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling hviler på en grundtanke om, at man vil opnå bedre resultater, hvis uenige forældre selv formår at løse deres konflikt, frem for at myndighederne skal træffe afgørelsen, og at rådgivning bedst opfylder sit formål, når den hviler på frivilligt grundlag.

Børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling har vist sig nyttig over for gruppen af skilsmisseforældre med et relativt lavt indbyrdes konfliktniveau, mens børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling har vist sig utilstrækkelig og uanvendelig i forhold til en mindre gruppe komplekse sager, hvor skilsmisseforældrene har et indbyrdes højt konfliktniveau.

For at varetage børneperspektivet i forbindelse med den juridiske sagsbehandling i disse højkonfliktsager fik Statsamtet Ribe i 2001 tilladelse af Familiestyrelsen til som forsøg at afholde tværfaglige møder i tilknytning til den juridiske sagsbehandling forud for en afgørelse om forældremyndighed eller samvær.

I 2002 og 2003 er forsøget afviklet som et frivilligt initiativmål i statsamtets resultatkontrakter med Indenrigs- og Sundhedsministeriet og er udført inden for statsamtets almindelige økonomiske ramme. Det har derfor i hele forsøgsperioden været nødvendigt at omfordele børnesagkyndige ressourcer fra den almindelige børnesagkyndige rådgivning til højkonfliktsagerne.

I 2004 har midler fra private fonde muliggjort et egentligt projektarbejde med metodebeskrivelse og bearbejdning af foreliggende resultater og af mulige effekter af tværfagligt samarbejde ved anvendelse af tværfaglige møder i komplekse forældremyndigheds- og samværssager.

Jeg skylder derfor stor tak til:

Margot og Thorvald Dreyers Fond, Marie og M.B. Richters Fond og Egmont H. Petersens Fond

Uden fondenes hjælp havde dette projektarbejde ikke kunnet udføres.

En stor tak skal også lyde til de medarbejdere, der i dagligdagen med stort engagement har medvirket i projektet og til medlemmerne af projektets følgegruppe.

Endelig har konsulent Jytte Hansen fra Udviklings- og Formidlingscentret for Børn og Unge i Åbenrå ydet en uvurderlig hjælp og støtte i forbindelse med metodebeskrivelsen og ved projektets evaluering.

Kontorchef Ida Wille
Statsamtet Ribe, december 2004

Resumé.....	7
Indledning	11
Fokus på de udsatte børn	11
Det tværfaglige møde – et forsøgsprojekt.....	11
To former for forældreskab	12
Projektets sammenhæng med aktuel forskning på området.....	13
Tværfaglige møder – et metodeudviklingsprojekt.....	17
Formål	17
Målgruppe.....	17
Projektstruktur	17
Tidsramme.....	18
Udviklings- og beskrivelsesmetoder	18
Datamateriale	19
Rapportens opbygning.....	20
Visitation til de tværfaglige møder	21
Forældremyndighed.....	21
Hvad blev der søgt om?.....	22
Konfliktmægling og børnesagkyndig rådgivning	23
Forældre med behov for tolk.....	24
Juristmøde.....	24
Belastningsgraden i sagen	24
Oplysninger fra andre myndigheder	25
Visitation – konklusion	27
Barnets udsathed	29
Forældrenes samarbejdsmonster.....	29
Barnets udsathed	30
Dilemmaer i forhold til inddragelse af barnet	31
Barnets udsathed – konklusion.....	33
Metodebeskrivelse.....	35
Indkaldelse til mødet.....	35
To spor – afgørelsessporet og aftalesporet	35
Tre faser	36
Rollefordeling mellem jurist og børnesagkyndig	36
Rammen	37
Den indledende fase.....	38
Åbne spørgsmål	39
Konkretiserende spørgsmål	40
Et dobbeltfokus	40
Beslutningsgrundlagsfasen.....	41
Aftalesporet.....	42
Fælles metoder	42
Den børnesagkyndiges metoder	43
Juristens metoder.....	45
Afgørelsessporet.....	45

Den afsluttende fase.....	46
Afslutning ved aftale.....	47
Afslutning ved afgørelse (helt eller delvist).....	47
Metodebeskrivelse – konklusion.....	48
De tværfaglige møders resultat.....	49
Projektets resultater.....	49
Afledte effekter af ændring i visitation og metodevalg	50
De tværfaglige møders resultat – konklusion.....	52
Den afsluttende evaluering.....	53

Tabeloversigt:

Tabel 1: Opgørelse over særlige oplysninger i 60 sager vedrørende perioden april – oktober 2004
Tabel 2: Antal sager, hvor børnenes alder har haft indflydelse på visitationen
Tabel 3: Opgørelse over, hvad der er søgt om i sagerne
Tabel 4: Opgørelse over belastede børn og forældre i sagerne
Tabel 5: Indhentelse af oplysninger fra andre myndigheder
Tabel 6: Mødets resultat
Tabel 7: Antal sager med små og store børn og inddragelse af børn
Tabel 8: 9-koder i % af alle samværsafgørelser
Tabel 9: Skriftlige aftaler og afgørelser i % – Statsamtet Ribe
Tabel 10: Skriftlige aftaler og afgørelser i % – landsgennemsnit

Bilagoversigt:

Bilag 1: Afgørelsesoversigt
Bilag 2: Visitationsskema
Bilag 3: Evalueringskema

Resumé

Statsamtet Ribe har sat fokus på den sagsbehandling, der vedrører de mest udsatte børn i forældremyndigheds- og samværssager.

Det er komplekse højkonfliktsager, hvor forældrene ikke kan profitere af børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling. Den nyeste forskning viser, at jo mere konfliktpræget forældrenes samarbejds mønster er, jo vanskeligere vilkår får barnet.

Med det formål at sikre børneperspektivet i statsamtets sagsbehandling og afgørelsesgrundlag i disse højkonfliktsager, hvor børnene er særligt udsatte, har Statsamtet Ribe iværksat et forsøgsprojekt i perioden januar 2002 – december 2004.

Forsøgsprojektet har bestået i etablering af en ny mødeform – et tværfagligt møde – som åbner mulighed for:

- Ø at understøtte forældrene i at tage ansvar for barnet og indgå aftaler til barnets bedste i tilknytning til mødet
- Ø at udvikle tværfaglige metoder i tilknytning til sagsbehandlingen og afgørelsesgrundlaget.

Projektet har været organiseret som en del af den daglige praksis, og alle ansatte jurister og børnesagkyndige, der arbejder med forældremyndigheds – og samværssager, har deltaget.

Projektet omfatter 125 sager, og målgruppen er:

Forældre med et fastlåst og forsvarspræget kommunikationsmønster, der overskygger fokus på barnet og forståelsen for barnets udsathed.

Der skal desuden være tale om et eller flere af følgende forhold:

- Ø forældre med psykisk sygdom, misbrugsproblemer og store sociale belastninger
- Ø børn med store problemer og som evt. modtager særlige ydelser fra det sociale system
- Ø forældre med små børn, hvor forældrene ikke har levet sammen, eller hvor forældrenes samliv efter barnets fødsel har været meget kortvarigt
- Ø forældre med store børn, hvor en børnesamtale kunne blive en vigtig del af afgørelsesgrundlaget.

Der er i forbindelse med projektet udviklet en særlig visitationsprocedure. Den har bl.a. medført et øget fokus på behovet for at indhente oplysninger fra andre myndigheder. Det har betydet, at de tværfaglige møder har givet grundlag for at træffe beslutninger ud fra et mere helhedsorienteret perspektiv.

Henvendelserne til statsamtet i de 125 sager har primært drejet sig om uenighed om samvær.

I de fleste sager er der eneforældremyndighed, og i halvdelen af sagerne har barnets alder haft indflydelse på visitationen, enten fordi det var et meget lille barn, eller fordi det var et barn der var så gammelt, at der skulle tages stilling, til om det skulle høres i forbindelse med afgørelsen.

60 % af sagerne drejer sig om socialt belastede familier.

Det tværfaglige møde giver en ramme af myndighed og sagkyndighed.

Gennem projektperioden har jurister og børnesagkyndige udviklet metoder, der gør det muligt at:

- Ø sætte fokus på det konkrete barn
- Ø afbalancere forældrenes konflikt i forhold til børneperspektivet
- Ø afbalancere følelser og facts
- Ø undgå at sagsbehandlingen forstærker den klemme barnet befinder sig i
- Ø åbne to spor i forhold til at nå frem til en beslutning - et aftalespor og et afgørelsesspor
- Ø kvalificere beslutningsgrundlaget
- Ø afbalancere det biologiske og det sociale forældreskab
- Ø afdække det sociale forældreskab og forældrenes ressourcer til at tage vare på barnet i samværet
- Ø belyse forældrenes ressourcer og inddrage dem gennem aftaler i tilknytning til samværet.

Selv om forældrene befinder sig i hver sin verden – ofte etableret i et modsætningsforhold til den anden - når de kommer til det tværfaglige møde, viser projektforsløbet, at det i to tredjedel af sagerne lader sig gøre at få forældrene koblet på aftalesporet, så mødet kan afsluttes med, at forældrene indgår en aftale med hinanden om samværsspørgsmålet.

Mindre end en tredjedel af sagerne må afsluttes på afgørelsessporet og her viser projektforsløbet en tendens til et fald i antal ankesager.

I knap en tredjedel af sagerne indkaldes forældrene til et opfølgende møde. Dermed kan statsamtet spænde et sikkerhedsnet ud under aftalernes skrøbelighed.

I Socialforskningsinstituttets rapport "Samvær til barnets bedste" peges der på den risiko, der ligger i at varetage barnets perspektiv ud fra et generaliseret billede af, hvad der er bedst for barnet. Med de tværfaglige møder er der etableret en sammenhæng, hvor der kan sættes fokus på det konkrete barn samtidig med, at statsamtets sagsbehandling ikke forstærker den klemme, barnet befinder sig i.

Direkte inddragelse af barnet bliver afvejet i forhold til den betydning, det vil have for barnets udsathed. Hvis det vil forstærke den klemme, som barnet befinder sig, prioriterer statsamtet at sætte fokus på barnet indirekte ved at få forældrene til at forholde sig til barnet i mødet. Det er et meget

begrænset antal sager, hvor barnet er blevet inddraget i forhold til at bidrage direkte til grundlaget for afgørelsen, og hvor barnet dermed gennem sagsbehandlingen i statsamtet er blevet yderligere udsat for at komme i klemme i forældrenes konfliktfyldte samspil.

Der er et særligt dilemma i forhold til inddragelse af barnet i disse højkonfliktsager. Det høje konfliktniveau mellem forældrene medfører, at statsamtet må have en helt særlig opmærksomhed på, hvor klemt barnet er i forældrenes konflikt, og hvilken betydning inddragelsen af barnet gennem en børnesamtale vil have for den udsatte position, barnet befinder sig i. Referatet fra en børnesamtale er et juridisk dokument. Dokumentet hjælper ikke til at sætte barnet fri af den konflikt, som spørgsmålet om samvær har medført mellem forældrene.

I projektperioden er aftalefrekvensen ved førstegangsfastsættelse af samvær steget markant - fra 69 % til 81 % - sammenlignet med landsgennemsnittet er der ligeledes tale om en markant forskel – landsgennemsnittet har i samme periode ligget på 71%.

Projektforløbet viser således, at det tværfaglige møde skaber en ramme, som gør det muligt for jurist og børnesagkyndig at støtte forældrene i på trods af et højt konfliktniveau at indgå aftaler, det tager udgangspunkt i en fastholdelse af barnets perspektiv.

De børn, der er de mest udsatte i samværs- og forældremyndighedssager, får, hvis man ikke fortsætter muligheden for at indkalde forældre i højkonfliktsager til den type tværfaglige møder, som Statsamtet Ribe har etableret som forsøgsprojekt, den mest utilstrækkelige bistand. I værste fald kan statsamtet med sin sagsbehandling komme til at forstærke den klemme, barnet befinder sig i.

Indledning

Blandt de sager, som statsamtet behandler om samvær og forældremyndighed, er der en gruppe, som påkalder sig en særlig opmærksomhed.

Fokus på de udsatte børn

Det er sager, der vedrører børn, som er klemt i et meget fastlåst og forsvarspræget kommunikations- og samarbejds mønster mellem forældrene og dermed befinder sig i en meget udsat position, når der skal træffes beslutninger om samvær og forældremyndighed.

Det er sager, hvor forældrenes indbyrdes forhold er så belastet af konflikter, at de ikke selv kan indgå nogen form for aftale, og de formår heller ikke at indgå i en børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling.

Det er således statsamtets mest komplekse forældremyndigheds – og samværssager.

Efter Socialforskningsinstituttets skøn er 2% af alle danske børn involveret i en kompliceret samværssag ¹.

Disse komplekse forældremyndigheds- og samværssager underkastes i statsamterne en juridisk sagsbehandling. Statsamterne er ved afgørelserne bundet af forældrenes påstande og skal gennem sine afgørelser dels varetage forældrenes retssikkerhed og dels yde børnene retsbeskyttelse.

I Statsamtet Ribe fandt man den juridiske sagsbehandling utilstrækkelig i forhold til at varetage børneperspektivet ved møder med forældrene i disse komplekse sager.

Det tværfaglige møde – et forsøgsprojekt

Derfor tog man initiativ til at etablere en ny mødeform – det tværfaglige møde - som et alternativ til et møde mellem jurist og forældre. Det er en mødeform, hvor en jurist og en børnesagkyndig er til stede sammen i et tværfagligt møde med forældrene. Dermed kunne statsamtet supplere mødet mellem jurist og forældre med børnesagkyndig ekspertise med henblik på at fastholde børneperspektivet.

Formålet med det tværfaglige møde er at højne kvaliteten af sagsbehandlingen i de mest komplekse forældremyndigheds- og samværssager, så statsamtet bedst muligt kan hjælpe de børn, som af forældrene er bragt i en meget sårbar og udsat position, hvor børnene ofte er usynlige og forsvinder i forældrenes konflikt.

Statsamtet Ribe fik i 2001 tilladelse af Familiestyrelsen til - som forsøg - at afholde tværfaglige møder i tilknytning til den juridiske sagsbehandling forud for en afgørelse om samvær/ forældremyndighed.

I perioden 2002 til 2003 blev udviklingsarbejdet indgået som et frivilligt initiativmål i Statsamtet Ribes resultatkontrakter med Indenrigs- og Sundhedsministeriet og blev udført inden for statsamtets almindelige

¹ (Socialforskningsinstituttet "Samvær til barnets bedste", side 63).

økonomiske rammer. Det medførte, at det blev nødvendigt at omfordele børnesagkyndige ressourcer fra lettere rådgivningssager til børnesagkyndig bistand i komplekse sager. Lettere rådgivningssager er i perioden varetaget i forbindelse med den juridiske sagsbehandling, i det omfang det har været muligt og forsvarligt.

I 2004 har midler fra private fonde muliggjort et egentligt projektarbejde med en metodebeskrivelse og bearbejdning af foreliggende resultater og af mulige effekter af tværfagligt samarbejde ved anvendelse af tværfaglige møder i komplekse forældremyndigheds- og samværssager.

Projektet består i at udvikle og beskrive en tværfaglig metode til brug for de komplekse sager og skal ses som en kompetence- og metodeudvikling med baggrund i erfaringer fra den juridiske sagsbehandling, den børnesagkyndige rådgivning og konfliktmæglingen.

To former for forældreskab

I forældrenes relation til statsamtet kan man tale om to former for forældreskab. Det biologiske forældreskab og det sociale. Det biologiske forældreskab er udgangspunktet for at rejse en sag om samvær/forældremyndighed, som statsamtet skal træffe en afgørelse i.

Det biologiske forældreskab giver således nogle juridiske rettigheder i forhold til forældremyndighed og samværsret. Der er blandt forældre og i samfundet generelt i dag stor opmærksomhed på disse juridiske rettigheder. Også forældre med f.eks. psykisk sygdom og misbrug holder på deres ret til samvær - på trods af problemer og svigt af aftaler.

Den forælder, der ikke har forældremyndighed, eller som ikke har barnet boende, er bevidst om sin ret til samvær. Det gælder ikke mindst forældre, der har været igennem retssag vedr. forældremyndigheden. Den forælder, der ikke fik andel i forældremyndigheden, er ofte meget opmærksom på, hvordan statsamtet imødekommer deres ret til samvær.

Det sociale forældreskab repræsenterer forældrenes evne til hver for sig eller sammen at støtte barnets følelsesmæssige og sociale udvikling og opvækst, og det giver grundlaget for, at forældre gennem aftaler med hinanden kan tage ansvar for barnets trivsel også i forbindelse med skilsmissen.

Det sociale forældreskab efter skilsmissen kan deles i to. Den del forælderen forvalter alene i sin egen verden med barnet, og den del der skal forvaltes i samarbejde med den anden for at skabe en ramme om barnets samvær med den anden forælder. Det sociale forældreskab består her i, at forældrene tager ansvar for de konsekvenser, som skilsmissen har for barnet og er opmærksomme på, hvordan de aftaler, de indgår med hinanden, sikrer barnets trivsel.

Det bemærkes, at mange børn i brudte familier også oplever det sociale forældreskab hos andre end hos de biologiske forældre, idet mange af børnene i deres dagligdag har en stedfar/mor.

De forældre, der indkaldes til de tværfaglige møder, har ikke ved egen hjælp eller gennem statsamtets tilbud om børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling kunnet bruge det sociale forældreskab som grundlag for at indgå en aftale om fordelingen af de juridiske rettigheder, der hører sammen med det biologiske forældreskab.

Det biologiske forældreskab og de rettigheder, der hører sammen med det, bliver for disse forældre i stedet udgangspunkt for, at forældrene kæmper imod hinanden, mens den del af det sociale forældreskab, som handler om at tage ansvar for udmøntningen af de juridiske rettigheder til barnets bedste, svinder ind til ingenting. De forældre, der ikke har andel i forældremyndigheden, har f.eks. en opfattelse af, at de skal kæmpe for deres juridiske ret til samvær. De oplever, at de som oftest har stødt på modstand hos den anden forælder, når de har formuleret deres ønske om, hvordan samværsretten skal udmøntes.

Nogle af forældrenes fokus er, at kan de fremlægge beviser for, at den anden forælder slet ikke er i stand til at varetage det sociale forældreskab, vil det kunne give grundlag for at sætte de juridiske rettigheder, der hører sammen med det biologiske forældreskab ud af kraft.

Projektets sammenhæng med aktuel forskning på området

Projektarbejdet er i 2004 aktualiseret af, at Socialforskningsinstituttet har udgivet to rapporter "Samvær og børns trivsel" og "Samvær til barnets bedste".

Disse undersøgelser giver et værdifuldt supplement i form af indsigt i samværsordninger, børns trivsel i forbindelse med samvær og i statsamternes og Familiestyrelsens behandling af konfliktsager.

Rapporten "Samvær og børns trivsel" giver en generel viden om, hvilke samværsordninger børnene er omfattet af, og hvordan samvær og samværskonflikter påvirker børns trivsel.

En af rapportens konklusioner er, at samværet ser ud til at fungere godt for flertallet af de børn, som har normalt samvær hver anden weekend og for stort set alle børn med hyppigt eller udvidet samvær. Det typiske er, at forældrene har et udstrakt eller moderat samarbejde, og at der oftest er fælles forældremyndighed. Samarbejdsklimaet er fordrageligt og uden væsentlige konflikter. Både børn og forældre er tilfredse med den måde, ordningen kører på. For især de børn, der er omfattet af en udvidet ordning, ser samværet ud til at blive administreret på en fleksibel måde, der giver børnene medindflydelse på tilrettelæggelsen.

Om børnenes trivsel anfører rapporten, at det er betydningsfuldt, at forældrene kan samarbejde, at forholdet ikke er konfliktfyldt, og at børnene ikke bruges som sendebud i de tilfælde, hvor der er intense konflikter.

Rapporten "Samvær og børns trivsel" bekræfter foreliggende erfaringer om, at den overvejende del af skilsmissebørnene lever med tilfredsstillende samværsordninger, der ser ud til at understøtte børnenes udvikling.

Rapporten "Samvær til barnets bedste" er en undersøgelse af 75 komplicerede samværssager, som blev behandlet ved statsamtet og efterfølgende i Familiestyrelsen.

Et væsentligt formål med undersøgelsen var at klarlægge, hvilke forståelser af "barnets bedste" der kom til udtryk gennem de afgørelser, som myndighederne træffer. I de undersøgte sager var det juridiske rationale om børns generelle behov for samvær med begge forældre det fremherskende og således også det, som kom til at være bestemmende for, om de børnesagkyndiges rationale eller barnets egen opfattelse skulle bringes på banen og tillægges vægt.

Undersøgelsen peger desuden på, at grundtanken i lovgivningen på det familieretlige område er, at man vil opnå et bedre resultat, hvis uenige forældre selv formår at løse deres konflikt, frem for at myndighederne skal træffe afgørelsen, og at rådgivning bedst opfylder sit formål, hvis den hviler på et frivilligt grundlag. Undersøgelsen peger imidlertid på det dilemma, der ligger i, at det kompromis forældrene kan enes om, ikke altid er den bedste løsning for barnet.

I de sager, hvor forældrene ikke ønsker at tage imod tilbud om konfliktmægling eller børnesagkyndig rådgivning, er det statsamtet, der skal træffe en afgørelse, og der er således netop i de tilfælde, hvor samarbejdsforudsætningerne forældrene imellem ikke er til stede, en risiko for, at barnets bedste bliver afgjort på et grundlag, der hviler på et generaliseret billede af, hvad der er bedst for børn. Dette fremhæves som problematisk, fordi det i disse sager ofte drejer sig om børn der, udover at være udsatte grundet forældrenes konflikt, også kommer fra socialt udsatte familier. Deres behov kan derfor ikke udelukkende bestemmes ud fra generelle betragtninger.

I et anvendelsesorienteret perspektiv peger undersøgelsen derfor på, at det i forvaltningen af de komplekse sager kan være formålstjenligt på et tidligt tidspunkt i sagsforløbet at nedtone rationale om det generaliserede barns behov for samvær til fordel for et mere helhedsorienteret perspektiv, der vurderer konflikten og prognosen for et fremtidigt samvær med udgangspunkt i det konkrete barns sociale og livshistoriske situation.

Undersøgelsen efterlyser desuden en styrkelse af børneperspektivet i forvaltningen af det familieretlige samvær, men fremhæver samtidig, at børneperspektivet ikke altid drejer sig om at lade børn komme mere direkte til orde i sagen. For at beskytte barnet mod at ende i en position, hvor det

optræder som sagens tredje part og derved bliver bragt i en loyalitetskonflikt mellem forældrene, foreslås det fremadrettet, at forvaltningen indlejrer et børneperspektiv i den administrative praksis, så konflikterne hurtigere finder en løsning.

CASA har i september 2004 udgivet en evalueringsrapport om konfliktmægling i statsamterne. Af den fremgår det at:

- Ø de fleste forældre, der deltager i konfliktmægling, er mellem 30 og 39 år, de er i beskæftigelse og har et noget højere udnannelsesniveaue end blandt befolkningen som helhed
- Ø to tredjedele af forældrene vurderer, at konfliktmæglingen alt i alt var vellykket. 14 % mener, at mæglingen var mislykket
- Ø jo lavere konfliktniveauet er – efter mæglernes vurdering – des større andel af forældrene har fundet konfliktmæglingen vellykket....Således er forældre, der efter mæglernes vurdering har et lavt konfliktniveau, mere positive over for mæglingen end forældre med et mellem eller højt konfliktniveau
- Ø forældre, der har fælles forældremyndighed, finder konfliktmæglingen mere vellykket end både forældre, hvor den ene forælder har forældremyndigheden alene og forældre, der ikke har forældremyndigheden. Mindst tilfredse er forældre, der ikke har forældremyndigheden.

Både SFI- undersøgelserne og CASA – evalueringen viser, at forældrenes indbyrdes samarbejde har afgørende betydning for barnets trivsel i forbindelse med samvær. Jo bedre samarbejde, jo større trivsel for barnet. Jo mere konfliktpræget samarbejds mønstret er, jo vanskeligere vilkår får barnet.

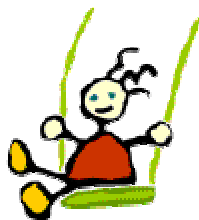
Familiestyrelsen gennemførte i perioden 2002 og 2003 i samarbejde med Socialministeriet et forsøgsprojekt med henblik på at afdække samarbejdsrationalerne mellem kommune og statsamt i sager om børn fra socialt udsatte familier, hvor børnene tillige var involveret i en alvorlig konflikt mellem forældrene om forældremyndighed og samvær.

Familiestyrelsens rapport "Forsøgsprojekt om øget samarbejde mellem kommune og statsamt i sociale og familieretlige sager" afdækker de særlige indsatsområder i myndighedernes samarbejde, der kan medvirke til at sikre et mere helhedsorienteret perspektiv omkring børn fra socialt udsatte familier, hvor børnene tillige er i klemme i en familieretlig sag om forældremyndighed og samvær.

Statsamtet Ribe deltog i dette forsøgsprojekt bl.a. ved i samarbejde med de implicerede kommuner at visitere konkrete sager til projektet til belysning af behovet for samarbejde myndighederne imellem. En opgørelse af de visiterede sager til samarbejdsprojektet har for Statsamtet Ribe vist, at samtlige visiterede sager til samarbejdsprojektet tillige har været visiteret til tværfagligt møde i forbindelse med statsamtets behandling af forældremyndigheds- og samværssager.

Erfaringerne fra Statsamtet Ribe i forbindelse med etablering af de tværfaglige møder svarer helt til de erfaringer både SFI og CASA viser herunder at jo mere konfliktpræget samarbejds mønsteret er, jo vanskeligere vilkår får barnet.

Det tværfaglige møde i Statsamtet Ribe er et forsøg på at indlejre børneperspektivet i den administrative praksis i forvaltningen af det familieretlige samvær i sager, hvor der er et højt konfliktniveau forældrene imellem, og hvor samarbejdsforudsætningerne mellem forældrene ikke umiddelbart er til stede. Den tværfaglige indsats kan bidrage til at støtte forældrene i på trods af højt konfliktniveau at tage ansvar for barnet og indgå en aftale, som tager udgangspunkt i en fastholdelse af barnets perspektiv. Derudover får statsamtet i de tilfælde, hvor det ikke er muligt for forældrene at nå til en aftale, et styrket grundlag at træffe deres afgørelse på, som i højere grad synliggør barnet. Det tværfaglige møde er således Statsamtet Ribes bud på, hvordan en myndighedsinstans kan medvirke til så tidligt som muligt at sikre både omsorgen for barnet og børneperspektivet i en beslutningsproces, der vedrører forældrenes uenighed om, hvad der er bedst for barnet.

Tværfaglige møder – et metodeudviklingsprojekt

Statsamtet Ribe har i perioden 1.januar 2002 – 31.december 2004 arbejdet med at udvikle metoderne i og omkring de tværfaglige møder, som de har etableret i forbindelse med sagsbehandling af højkonfliktsager om samvær og forældremyndighed.

Formål:

- Ø at sikre børneperspektivet i statsamtets sagsbehandling og afgørelsesgrundlag
- Ø at understøtte forældrene i at tage ansvar for barnet og indgå aftaler til barnets bedste i tilknytning hertil
- Ø at udvikle tværfaglige metoder i tilknytning hertil.

Målgruppe

Forældre med et fastlåst og forsvarspræget kommunikationsmønster, der overskygger fokus på barnet og forståelsen for barnets udsathed.

Der skal desuden være tale om et eller flere af følgende forhold:

- Ø forældre med psykisk sygdom, misbrugsproblemer og store sociale belastninger
- Ø børn med store problemer og som evt. modtager særlige ydelser fra det sociale system
- Ø forældre med små børn, hvor forældrene ikke har levet sammen, eller hvor forældrenes samliv efter barnets fødsel har været meget kortvarigt
- Ø forældre med store børn, hvor en børnesamtale kunne blive en vigtig del af afgørelsesgrundlaget.

Projektstruktur

Projektet er organiseret som en del af den daglige praksis i Statsamtet Ribe.

Det er alle ansatte jurister og børnesagkyndige, der arbejder med forældremyndighed og samværssager, der med udgangspunkt i deres faglige viden og erfaringer deltager i udviklingsprojektet.

Der er således i projektet indgået seks jurister, der tilsammen bruger cirka tre årsværk til behandling af forældremyndigheds- og samværssager, mens deres øvrige tid bruges på andre opgaver, og tre børnesagkyndige, heraf en fastansat, der tilsammen bruger knap et årsværk til børnesagkyndig rådgivning, konfliktmægling og tværfaglige møder. Hertil kommer kontorchefen med det faglige ansvar for det familieretlige område.

Statsamtet Ribe har siden 1997 haft en fastansat børnesagkyndig. Det daglige samarbejde og medfølgende sociale fællesskab mellem jurister og

børnesagkyndig har medført, at der er etableret et godt grundlag for et tværfagligt samarbejde.

Det er ved at føje en ekstra kategori til i sagsbehandlingsstrukturen i form af det tværfaglige møde, at der er åbnet mulighed for at bruge den tværfaglighed, der er til rådighed i statsamtet i en ny ramme.

Det er gennem den visitation, der i øvrigt foretages af sagerne om forældremyndighed eller samvær, at visitationen af sager til projektet sker.

Der er nedsat en styregruppe for projektet internt i Statsamtet Ribe, som består af en børnesagkyndig, en jurist og kontorchefen.

Der er nedsat en følgegruppe bestående af en repræsentant fra Egmont Fonden, en repræsentant fra Familiestyrelsen, en repræsentant fra Statsamtet Sønderjylland og den interne styregruppe.

Der er tilknyttet en ekstern konsulent til at bistå med metodebeskrivelsen - og udviklingen.

Tidsramme

Projektet falder i to dele.

Første del: 2002 – 2003, hvor projektet blev afviklet som et frivilligt initiativmål i Statsamtet Ribes resultatkontrakter sideløbende med statsamtets deltagelse i forsøgsprojektet om samarbejde med kommuner i forældremyndigheds- og samværssager.

For at kortlægge positive og negative erfaringer med de tværfaglige møder i denne periode og for at vurdere hensigtsmæssigheden i dem, herunder muligheden for at begrænse og prioritere i møderne, blev der udarbejdet et evalueringsskema for de tværfaglige møder, der blev anvendt i perioden oktober 2002 – juni 2003.

Anden del: 2004, hvor der er sat fokus på visitationen og på de metoder, der er anvendt i de tværfaglige møder og på projektets resultater.

Udviklings- og beskrivelsesmetoder

Konsulenten har været tilknyttet projektet med det formål at udarbejde et visitationsskema, at beskrive de metoder, der anvendes i de tværfaglige møder og at medvirke ved projektets evaluering.

Forud for udfærdigelse af visitationsskemaet blev der afholdt en temadag med fokus på visitationsprocessen, hvor alle involverede medarbejdere deltog. I løbet af temadagen beskrev de enkelte jurister de overvejelser, der gøres ved valg af mødeform, herunder den vurdering, der foretages af konfliktniveauet mellem forældrene.

Materialet til selve metodebeskrivelsen er fremkommet gennem tre temadage, hvor der er gennemgået i alt otte sager. Alle medarbejdere deltog også i temadagene. Forud for dagen var der valgt nogle sager fra de

afholdte tværfaglige møder, som blev udgangspunkt for at sætte den anvendte praksis under lup og derved frembringe et grundlag for at lave en beskrivelse af de metoder, som jurist og børnesagkyndig bruger på møderne.

Den jurist og den børnesagkyndige, der havde haft sagen, fik til opgave at beskrive deres praksis i det tværfaglige møde helt fra begyndelsen, hvor forældrene bliver hentet i venteværelset, til forældrene gik fra mødet igen.

Beskrivelsen af det tværfaglige møde foregik inden for følgende struktur:

- Ø rammen for mødet skitseres
- Ø rollefordelingen mellem jurist og børnesagkyndig beskrives
- Ø juristen og den børnesagkyndige beskriver den praksis, de hver især har udøvet i det tværfaglige møde
- Ø samspillet mellem de to
- Ø mødets udfald
- Ø sammenhængen mellem formål, metodevalg og mødeudfald.

Konsulenten indtog rollen som udspørger, udforsker og kom også undervejs med sine bud på de metoder, hun fik øje på. De blev brugt som spejlinger, som de implicerede kunne bruge i deres proces med at sætte ord på handlepraksis.

Konsulenten brugte åbne, undersøgende spørgsmål for at understøtte både jurist og børnesagkyndig i at udforske mødeprocesserne, så der fremkom en så nuanceret og praksisnær metodebeskrivelse som muligt.

Datamateriale

Der foreligger en evalueringsrapport fra den første forsøgsperiode på baggrund af 65 sager med tværfagligt møde, der i denne periode er foretaget evaluering af.

Der er udfyldt et visitations- og evalueringsskema for hvert af de 60 afholdte tværfaglige møder i anden forsøgsperiode.

Der er således evalueret 125 tværfaglige møder inden for projektperioden, hvor der er udfyldt enten et evalueringsskema (perioden oktober 2002 – juni 2003) eller et visitations- og evalueringsskema (perioden april – oktober 2004).

Der blev lavet et fyldigt referat af gennemgangen af hver af de otte sager fra temadagene. På det grundlag blev der udarbejdet et udkast til metodebeskrivelse, som blev drøftet på en fælles temadag med henblik på at supplere datamaterialet. De temaer, som ikke var belyst i tilstrækkeligt omfang ved sagsgennemgangen, blev der samlet yderligere materiale til ved kvalitative semistrukturerede interview med tre af medarbejderne – to jurister og en børnesagkyndig.

Rapportens opbygning

Denne rapport har sit primære fokus på anden projektperiode. Der er fokus på:

- Ø visitationsprocessen
- Ø barnets udsathed
- Ø begrebet højkonfliktsager
- Ø dilemmaer i forhold til børnesamtalen
- Ø metodebeskrivelsen af de tværfaglige møder
- Ø en resultatopgørelse.

Desuden er der lavet en samlet optælling vedr. facts i de 125 sager, hvor der i hele projektperioden har været afholdt tværfaglige møder, der tillige er evalueret.

Rapporten slutes af med en evaluering i forhold til at bruge projekterfaringerne videre frem.

Visitation til de tværfaglige møder

Det er den enkelte jurist, der visiterer sagerne til tværfagligt møde. Som led i visitationen udfylder juristen et visitationsskema. Den børnesagkyndige får kopi af skemaet inden mødet for at have mulighed for at se det samlede grundlag for visitationen, herunder hvad der gør den tværfaglige vinkel nødvendig i sagen.

Juristen skal ved udfyldelse af visitationsskemaet redegøre for følgende:

- Ø er der eneforældremyndighed eller fælles forældremyndighed
- Ø antal af og alder på fællesbørn
- Ø hvad der søges om
- Ø om børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling er tilbudt og forældrenes svar
- Ø særligt om små børn - store børn
- Ø belastningsgrad i sagen
 - for børnene (adfærd, sygdom, andet)
 - for forældrene (misbrug, psykisk sygdom, sociale problemer, andet)
- Ø om involvering af andre fagpersoner er sket eller påtænkes at ske (socialforvaltning, skole, børneinstitution, politi, andre)
- Ø hvor langt parterne er fra hinanden - tillid/mistillid, modstand - og hvordan den ytrer sig
- Ø kommunikations- og samarbejds mønstre - forudsigeligt eller uforudsigeligt
- Ø forældrenes forståelse af barnets behov - evt. forskelle i forældrenes opfattelse
- Ø forældrenes fokus på barnet
- Ø samlet vurderingsgrundlag for visitationen - hvad der gør den tværfaglige vinkel nødvendig.

Den børnesagkyndige kan indgå allerede i visitationsprocessen ved, at juristen på et tidligt tidspunkt drøfter sagen med den børnesagkyndige med særligt fokus på barnets situation.

I det følgende vises, hvordan de enkelte punkter ser ud i de 60 sager, der er udfyldt visitationsskema på. Der hvor evalueringsskemaet fra første projektperiode giver materiale til visitationsskemaets punkter, er de oplysninger ligeledes medtaget.

Forældremyndighed

I de fleste sager er der eneforældremyndighed, og der, hvor der er fælles forældremyndighed, drejer henvendelsen til statsamtet sig ofte om en ophævelse af den fælles forældremyndighed. Dette er også karakteristisk i SFI undersøgelsen "Samvær til barnets bedste" og i forsøgsprojektet om samarbejde mellem kommune og statsamt.

Tabel 1: Opgørelse over antal sager med forældremyndighed vedrørende 60 sager i perioden april – oktober 2004

Periode	April – oktober 2004
EneFM	43 sager
Fælles FM	17 sager

Børnenes alder

Børnenes alder sættes i sammenhæng med forældrenes konfliktniveau.

Hvis der er tale om helt små børn, er der særligt behov for at få den børnesagkyndige vinkel inddraget omkring forældrenes samarbejde og forståelse af det lille barns behov.

Hvis det drejer sig om større børn, skal der tages stilling til, om de skal inddrages direkte i sagen ved afholdelse af en samtale om deres holdning til f.eks. samvær. Her er det afgørende vigtigt, at der på et møde med forældrene er fokus på børnenes situation og på deres udsathed i forældrenes konflikt.

En opgørelse af de 125 sager fra hele perioden viser, at i godt halvdelen af sagerne har børnenes alder haft indflydelse på visitationen. Der er således 33 sager, hvor børnene har været under 3 år og 33 sager, hvor børnene er over 9 år.

Tabel 2: Antal sager, hvor børnenes alder har haft indflydelse på visitationen

Periode	Oktober 2002 – juni 2003	April – oktober 2004	I alt
Antal sager	65	60	125
Små børn	16 ¹⁾	17 ²⁾	33
Store børn	11 ³⁾	22 ⁴⁾	33

¹⁾ under 3 år, ²⁾ under 2 år, ³⁾ ikke aldersbestemt, ⁴⁾ fra 9 år

Hvad blev der søgt om?

I den overvejende del af sagerne søges der om en afgørelse om samvær. I nogle sager suppleres ansøgningen om samvær med en ansøgning om forældremyndighed. Her er det som oftest en ansøgning om ophævelse af den fælles forældremyndighed.

Tabel 3: Opgørelse over, hvad der er søgt om i sagerne

Periode	Oktober 2002 – juni 2003	April – oktober 2004	I alt
Antal sager	65	60	125
Samvær	65	60	125
Forældremyndighed	8	5 ^{*)}	13

^{*)} I 4 sager er der tale om ansøgning om ophævelse af den fælles forældremyndighed.
I 1 sag ønske om del i forældremyndighed.

Konfliktmægling og børnesagkyndig rådgivning

Juristen tager som led i visitationen stilling til, om der skal indkaldes til konfliktmægling eller børnesagkyndig rådgivning, som typisk er tilbudt forældrene efter modtagelse af en ansøgning i statsamtet.

Børnesagkyndig rådgivning er et tilbud, som statsamtet som udgangspunkt har pligt til at tilbyde, når der er uenighed om forældremyndighed eller samvær. Formålet med den børnesagkyndige rådgivning er at hjælpe forældrene til at løse konflikten under hensyn til, hvad der er bedst for barnet.

Tilbud om børnesagkyndig rådgivning kan undlades, hvis det i enkelte tilfælde findes unødvendigt eller uhensigtsmæssigt. Der kan være tale om, at rådgivning forgæves har været gennemført indenfor kortere tid, eller det vurderes, at forældrene ikke er modtagelige for rådgivning, f.eks. på grund af umodenhed eller manglende ressourcer.

Hvis den ene af forældrene klart nægter at medvirke til en løsning, der går vedkommende imod, eller sagen i øvrigt må anses for at være særligt vanskelig på grund af forældrenes konflikt, kan det således vurderes, at rådgivningen ikke har noget formål.

Konfliktmægling er et tilbud, som gives til forældre, der er uenige om forældremyndighed eller samvær. Der er tale om en metode, der hjælper forældrene til at finde en løsning, de begge kan acceptere - ud fra et synspunkt om, at det er forældrene selv, der rummer den bedste løsning på deres konflikt.

Hvis begge forældre ønsker at deltage i en konfliktmægling, vil der blive indkaldt hertil.

Hvis en af forældrene ønsker børnesagkyndig rådgivning, vil der blive indkaldt til børnesagkyndig rådgivning, medmindre det skønnes at være unødvendigt eller uhensigtsmæssigt. Der indkaldes ikke til børnesagkyndig rådgivning, hvis forældrene ikke vil eller ikke evner at indgå i en

børnesagkyndig rådgivning på grund af et meget fastlåst og forsvarspræget kommunikationsmønster.

For de 125 sager, hvor der har været afholdt tværfagligt møde, har der ikke været grundlag for børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling. Enten har forældrene ikke ønsket børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling, eller juristen har vurderet - evt. i samråd med den børnesagkyndige, at der ikke var grundlag for, at disse forældre kunne bruge børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling som et middel til at nå frem til en beslutning.

Forældre med behov for tolk

Nogle af de sager, der i Statsamtet Ribe vurderes som uegnede for konfliktmægling og børnesagkyndig rådgivning, er sager, hvor forældrene i mødet er afhængige af tolkebistand. Brug af tolk kræver en høj grad af disciplin, der i en rådgivnings- og mæglingssituation er vanskelig at fastholde overfor forældre med et indbyrdes fastlåst og forsvarspræget kommunikations- og samarbejdsmonster. Det tværfaglige møde er en mulighed for at tilføre børnesagkyndig bistand til denne forældregruppe og for at holde fokus på det faktuelle i sagen.

Juristmøde

Når der ikke er grundlag for børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling, skal det herefter overvejes, om forældrene skal indkaldes til et møde med juristen alene, eller om der skal visiteres til et tværfagligt møde med deltagelse af en børnesagkyndig.

Udgangspunktet er, at juristen holder et møde med forældrene alene. Når der ikke umiddelbart er tale om store uoverensstemmelser mellem forældrene, er det ikke nødvendigt, at der deltager en børnesagkyndig. Der kan f.eks. være tale om, at begge forældre ønsker en skriftlig samværsafgørelse at holde sig til, eller at der skal tages stilling til nogle konkrete ønsker om ændring af et samvær. Der indkaldes til et sådant møde, hvis det vurderes at være tilstrækkeligt og hensigtsmæssigt.

Belastningsgraden i sagen

I SFI undersøgelsen "Samvær til barnets bedste" påpeges det, at det er karakteristisk, at forældrene meget ofte har store sociale problemer. Tilsvarende erfaring har Statsamtet Ribe haft i forbindelse med forsøgsprojektet om samarbejde mellem kommune og statsamt.

For de forældre, der alt i alt har været visiteret til tværfagligt møde i Statsamtet Ribe, er billedet, at godt 60% har store sociale problemer. Af de 125 sager fra hele perioden er der således 61 sager, hvor forældrene er belastede, og 44 sager, hvor børnene er belastede. For nogle af de 61 og 44 sager er der tale om sammenfald. Den resterende del af forældrene

fremstår med ressourcer på det sociale område, men den følelsesmæssige relation mellem forældrene fremstår meget konfliktfyldt og ofte uafklaret.

Tabel 4: Opgørelse over antal belastede børn og forældre i sagerne

Periode	Oktober 2002 – juni 2003	April – oktober 2004	I alt
Antal sager	65	60	125
Barn/børn er belastet	21	23 ¹⁾	44
Forældre belastet	27	34 ²⁾	61

¹⁾ De belastede børn er fordelt på følgende måde, 2 handicap, 3 adfærd, 1 sygdom, 15 psykisk belastet af forældrenes konflikter og 2 har anden kulturel baggrund.

²⁾ De belastede forældre er fordelt på følgende måde, i 11 sager med flere belastninger (misbrug, psykisk sygdom, sociale problemer og andet), 1 med sociale problemer, 6 misbrug, 5 psykisk sygdom, 5 vold, 1 kidnapning og 5 voldsom psykisk belastet/krisepræget.

Oplysninger fra andre myndigheder

I anden del af projektperioden har der været rettet et særligt fokus på behovet for at indhente oplysninger fra andre myndigheder. Hvis den børnesagkyndige inddrages allerede i forbindelse med visitationen, er behovet for at indhente oplysninger fra andre myndigheder forud for afholdelsen af mødet et af de spørgsmål, der drøftes.

Forsøgsprojektet vdr. samarbejde mellem statsamt og kommune viste, at Statsamtet Ribe i alle projektaftalte sager havde behov for at indhente oplysninger fra kommunen.

I næsten halvdelen af sagerne i 2. periode er der indhentet oplysninger fra andre myndigheder. Det har betydet, at de tværfaglige møder giver et godt grundlag for at træffe beslutninger ud fra et mere helhedsorienteret perspektiv på sagen.

Tabel 5: Indhentelse af oplysninger fra andre myndigheder

Periode	Oktober 2002 – juni 2003	April – oktober 2004	I alt
Antal sager	65	60	125
Er sket ?	Vides ikke	24 ¹⁾	?
Påtænkes at ske ?	11	14	25

¹⁾ Primært indhentes der oplysninger via socialforvaltning og skole. Sjældnere via politi og læge.

I 5 sager er der både sket indhentelse af oplysninger før mødet, og det påtænkes tillige at ske efter mødet.

Konfliktniveauet mellem forældrene

I visitationsfasen vurderes konfliktniveauet mellem forældrene ud fra de oplysninger, der er indkommet i sagen. Der kan være tale om oplysninger fra tidligere sagsbehandling eller om nye oplysninger, der er indkommet enten telefonisk eller skriftligt fra forældrene. Disse oplysninger og måden, de fremkommer på, kan give et indtryk af, hvor langt forældrene er fra hinanden i spørgsmål om samvær med børnene.

I det følgende afsnit vil der blive gjort nærmere rede for forældrenes samarbejds mønster og den udsathed, det påfører barnet.

Samlet grundlag for visitationen

Det har vist sig, at kravet til udfyldelse af visitationsskemaet og de overvejelser, der her gøres, har skabt en øget bevidsthed om de valg, der foretages. Sagerne er bedre forberedt, ligesom den fælles drøftelse af formålet med det tværfaglige møde er medvirkende til afklaring af juristens og den børnesagkyndiges roller på mødet. Den fælles drøftelse kan på samme måde gøre forberedelsen til selve mødet lettere, f.eks. ved at nogle løsningsmuligheder kan skitseres.

De sager, der er visiteret til tværfaglige møder, er kendetegnet ved, at der, udover at være en grundlæggende konflikt mellem forældrene, er en eller flere yderligere faktorer, der taler for at indkalde forældrene til et tværfagligt møde.

Eksempler på sammenfattende vurderinger:

- barn på 8 år - meget i klemme mellem forældrenes forskellige opfattelser af dets behov - samtidig stort pres på en afgørelse om samvær
- lille barn på 1 år - meget konfliktfyldt - voldelig far
- misbrugsproblemer - manglende forståelse for barnets behov
- hjælpeforanstaltninger overfor børnene på 9 og 10 år - muligvis samtale med dem inden afgørelse.
- store børn - ikke kontakt i flere år - tidligere forsøg på kidnapning
- den ene forælder psykisk syg - barn på 12 år
- store samarbejdsproblemer - det fastsatte samvær ikke gennemført - barn på 9 år i klemme i forældrenes strid
- begge forældre til mindre barn tidligere misbrugere - barnet i en periode anbragt udenfor hjemmet

- samvær lille barn – skabe tillid mellem forældrene – fokus på det lille barns behov
- stort barn med DAMP - bekymringsbrev fra barnets skole - den ene forælder psykisk syg
- mistanke om vold fra forælder og grænseoverskridende handlinger fra andre - belastninger i form af sygdom hos forælder og barn, som er i aflastningsfamilie
- evaluering af overvåget samvær med forældrene ud fra en børnesagkyndig vinkel - og vurdering af forældrenes samarbejde om samvær fremover.

Visitation – konklusion

- forældrene har typisk ene forældremyndighed
- i godt halvdelen af sagerne har børnenes alder indflydelse på visitationen
- i alle sager er samvær det primære visitationsgrundlag
- børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling ikke anvendeligt
- forældre med behov for tolk er omfattet
- godt 60% af sagerne drejer sig om børn fra socialt udsatte familier.

Barnets udsathed

I de fleste sager overskygger forældrenes egne problemer og deres indbyrdes konflikter for forståelsen for børnenes behov. Hvis forældrene har fokus på børnene, er det med udgangspunkt i egen relation til barnet. Barnets perspektiv forsvinder i forældrenes forsvarsprægede og fastlåste kommunikationsmønster.

Forældrenes samarbejdsmonster

Relationen mellem forældrene er præget af mistillid, angst, sorg og vrede. Fortidens svigt fylder meget i bevidstheden. Forældrene er hver for sig optaget af den andens svigt og har svært ved at lægge de sårede følelser til side. I samspejlet med hinanden er det ofte følelsen af at være en såret partner, der fylder. Den skygger og skaber ikke plads til det sociale forældreskab, når det gælder om at kunne indgå aftaler om samværet. Forældrene er hver især låst fast i deres egen opfattelse af situationen og har svært ved at se ud over sig selv og egne sårede følelser og oplevelse af uretfærdighed. Forældrene føler sig ofte magtesløse, for de kan ikke få øje på andre løsninger end dem, de hver for sig synes er de rigtige. Forældrene har forskanset sig i hver sin verden og søger at beskytte barnet mod den anden. De ser den anden som modstander og ikke som medspiller omkring at skabe de bedst mulige vilkår for barnets samvær med den anden. Mange gange føler de, at den anden part tromler hen over dem i sin kamp for at opnå egne rettigheder til barnet. Nogle føler, at den anden truer. Andre føler, at den anden presser på for at få egne behov og rettigheder gennemtruffet.

De fleste af forældrene har mange uafklarede følelser i forhold til hinanden, men de har opgivet at få snakket om det. Mange har handlet sig ud af problemerne ved at flytte, ved at afbryde samlivet, netop fordi de ikke har kunnet nå frem til løsninger gennem samtale med hinanden. Ofte har de ikke fået sat ord på deres følelser af svigt, sorg, smerte, kærlighed.

Uafklarede økonomiske mellemværender kan også fylde meget. Her kan samværet med barnet blive blandet ind og brugt som pressionsmiddel for at få den anden til at overholde aftaler om de økonomiske forhold.

De uafklarede følelser og anliggende mellem forældrene medfører ofte, at tilsyneladende små ting bliver til store spørgsmål.

Forældrene søger ofte efter fejl hos den anden, som kan bekræfte det billede, de har dannet sig af, at den anden sårer og har onde hensigter. De tillægger hinanden dårlige motiver og fortolker altid den anden ud fra et negativt syn, så vedkommende kan blive bekræftet i sit eget negative billede af den anden forælder. Selv om samværsforælderen kan tage sig godt af barnet, vil den anden ofte fortolke handlinger og motiver ud fra et negativt syn og dermed samle stof, der modarbejder samværet.

En del forældre er tillige socialt belastede. For dem bliver samarbejds mønstret yderligere kompliceret, også hvis det kun er den ene af forældrene, som er psykisk syg og/eller misbruger. Nogle af de svageste forældre har meget svært ved at se, hvorfor de skal samarbejde. De har mange gange erfaret, at de ikke kan snakke sammen og har ikke umiddelbart lyst til at udfordre det faktum. Her kan f.eks. bopælsforælderen gøre samværet vanskeligere for barnet, hvis det bliver sendt af sted f.eks. med det formål at samle beviser for, at samværet er skadeligt.

Mange af forældrene har god forståelse for barnet i det liv og samvær, de selv har med barnet. Forældrene kan godt tage ansvar for deres egen verden med barnet, men de kan ikke tage ansvar for barnets samværssituation. I samarbejds mønstret med den anden forælder svinder det sociale forældreskab ind til ingenting. Forældrene befinder sig i hver sin verden med barnet som en meget tynd forbindelse imellem, der brister, når de forsøger at finde løsninger på problemerne.

Bitterhed, pengeproblemer, uretfærdighedsfølelse fylder så meget, at det er vanskeligt at se barnets behov i forhold til samvær med den anden forælder. På denne baggrund bliver møder mellem forældrene ofte til en urolig kampplads, hvor de kæmper fra hver sin grøft og ofte graver sig længere og længere ned. Forældrene ser intet grundlag for at nå frem til at indgå aftaler med hinanden.

Barnets udsathed

Barnet befinder sig i en udsat rolle, når forældrene har så mange uafsluttede følelsesmæssige anliggender. Mange forældre projicerer deres egne følelser over i barnet og bruger deres tolkning af barnets reaktioner imod den anden forælder.

Forældrene er ofte hver især meget opmærksomme på, hvordan barnet reagerer før og efter samværet. Bopælsforælderen beskriver et barn, der er urolig, angst og ked af det. Et barn, som har ondt i maven, og som i det hele taget har det meget dårligt forud for samværet. Et barn, der også har mange reaktioner efter samværet. Samværsforælderen fortæller om et barn, der er glad og godt til pas under samværet. I de tilfælde kommer barnet i klemme. Det kan f.eks. ikke fortælle om gode oplevelser hos faderen, hvis det vil være et svigt mod moderens opfattelse af faderen og de svigt og den sårethed, hun føler.

I nogle tilfælde er der ingen direkte kommunikation mellem forældrene. I stedet bruger de barnet som budbringer, når der skal indgås eller ændres på aftaler. Det betyder, at barnet må bevæge sig ind i det minefelt, hvor de ændringsønsker, som barnet medbringer, kan få de følelsesmæssige bomber til næsten at springe.

Barnet kan også blive brugt som en slags meddeler. Forældrene spørger barnet om den andens udsagn og reaktioner for at kunne tage temperaturen på den anden forældres syn på sig selv - ofte for at blive bekræftet i det negative billede, som vedkommende har af den anden og tillægger den anden i forhold til en selv.

Barnet kan også blive sendebud fra den enes verden til den andens. Så barnet bringer moderens verden med ind i faderens og omvendt og bliver på den måde en levendegørelse af den konflikt, der er mellem forældrene.

Barnet kan også blive inddraget i en alliance med den ene forælder mod den anden. Nogle gange reagerer barnet med ikke at ville af sted på samvær. Det kan i nogle tilfælde skyldes, at det reelt er ubehageligt for barnet at være hos samværsforælderen. At vedkommende ikke tager sig af barnet og ikke kan imødekomme barnets behov. At samværet mest er en demonstration af den juridiske ret, og at samværsforælderen ikke har de psykiske ressourcer, der skal til for at fylde indhold i samværet til glæde for barnet. Men det kan også være fordi, barnet føler, det er nødt til at udvise loyalitet med bopælsforælders smerte og derfor overtager dennes angst og mistillid i forhold til samværsforælderen, hvilket barnet kan udtrykke ved ikke at ville af sted.

Når de følelser, som forældrene nærer for hinanden, medfører en dårlig stemning omkring alt det, der berører den anden forælder, vil barnet blive klemt i en knugende dårlig stemning, uanset om forældrene udspiller deres konflikt gennem skænderier og ordvekslinger eller gennem tavshed. Konflikten vil være til stede i barnets liv hele tiden, og denne konflikt skal barnet finde en måde at forholde sig til.

Forældrene fastholdes i en indbyrdes kontakt og et behov for samarbejde, som de hver især ikke længere ønsker. Barnet er en årsag til, at kontakten mellem forældrene ikke kan afbrydes.

Mange børn klarer at være sammen med forældrene hver for sig og finder en måde at overleve med forældrenes indbyrdes konflikt og det forhold, at de selv er centrum for forældrenes konflikt.

Dilemmaer i forhold til inddragelse af barnet

Fra barnet er 7-8 år og opefter, skal det altid overvejes, om barnet skal inddrages ved en børnesamtale, der skal være en del af grundlaget for at træffe en beslutning om samværets omfang og form.

I disse sager, hvor forældrenes samarbejds mønster er meget konfliktpræget, vil forældrene ofte selv pege på, at deres uenighed kan løses ved, at statsamtet spørger barnet. Mange forældre har i øvrigt den opfattelse, at når barnet er 12 år og derover, kan barnet helt selv bestemme.

Oftest handler det ikke reelt om, at forældrene ønsker, at statsamtet hører barnet, mere at det er håbløst og uoverskueligt for dem at se andre veje.

Det høje konfliktniveau mellem forældrene gør imidlertid, at statsamtet må have en helt særlig opmærksomhed på, hvor klemt barnet er i forældrenes konflikt, og hvilken betydning inddragelsen af barnet gennem en børnesamtale vil have for den udsatte position, barnet befinder sig i. Referatet fra en børnesamtale er et juridisk dokument. Dokumentet hjælper

ikke til at sætte barnet fri af den konflikt, som spørgsmålet om samvær har medført mellem forældrene.

Når statsamtet inddrager barnet i afgørelsen om samvær, kan barnet ikke bruge de overlevelsestrategier, som ellers har gjort det muligt at bevare en loyalitet med den forælder, barnet aktuelt er sammen med. Hvis barnet indkaldes til en børnesamtale, kan det blive vanskeligt for barnet at give udtryk for sine egne ønsker og følelser. For barnet er bange for at svigte forældrene og udsætte sig for kritik. Nogle børn klarer det ved at være undvigende og næsten tavse.

Nogle børn kommer ind til samtalen med en oplevelse af, at det skal vælge mellem forældrene, og hvis det med sine udtalelser vælger side til fordel for den ene af forældrene, så udsætter det sig for kritik fra den anden forælder.

Når forældrene befinder sig i en følelsesmæssig meget uafklaret situation med hinanden, som betyder at deres kommunikationsmønster er meget konfliktpræget, bliver det svært for barnet at mærke, hvad det reelt selv har lyst til, og selv om det kan mærke det, er det næsten umuligt at give udtryk for. Barnet ved, at forældrene har en forventning om, at barnets ønsker skal være sammenfaldende med deres egne ønsker hver især. Derfor bliver det farligt for barnet at udtale sig.

Ved at indkalde barnet til en børnesamtale kan statsamtet komme til at bidrage med nyt stof til forældrenes indbyrdes konflikt med den konsekvens, at skruen strammes endnu mere på den klemme, barnet befinder sig i. Børnesamtalen kan bringe barnet i en yderligere loyalitetskonflikt. For uanset hvad det siger, vil det bare blive en del af den videre konflikt, og barnet vil ikke reelt have frihed til at udtrykke sig.

For nogle børn bliver det at sidde over for en udenforstående voksen, som retter sin fulde opmærksomhed mod barnet, en kærkommen lejlighed til at lette sit hjerte for al den sorg og smerte, som barnet må bære på i forældrenes konflikt. Selv om det kan give en umiddelbar lettelse, kan det efterfølgende skabe store vanskeligheder for barnet, når det skal stå til regnskab over for forældrene, også selv om den børnesagkyndige ikke laver noget særligt omfattende referat. Eller måske i endnu højere grad, hvis hun i sit notat skriver at, hun vurderer, at barnet ikke kan give udtryk for egne ønsker. I de tilfælde kan barnet komme til at stå over for forældre, som er meget mistænksomme over for, hvad barnet har talt med den børnesagkyndige om.

I Statsamtet Ribe har man den praksis, at den børnesagkyndige taler med forældrene forud for en børnesamtale. Dermed kan den børnesagkyndige danne sig et indtryk af barnets sammenhæng, og hvilken situation barnet befinder sig i.

I disse højkonfliktsager, som dette projekt omhandler, hvor barnet kan blive yderligere klemt af at blive inddraget i afgørelsesgrundlaget, bliver vurderingen af den situation, som barnet befinder sig i, særligt vigtig. Det bliver især væsentligt at vurdere, om forældrene med et ønske om at

inddrage barnet prøver at unddrage sig selv fra at tage ansvar for den udsathed, deres meget konfliktfyldte samarbejds mønster placerer deres barn i.

Det er vigtigt at have for øje, at barnet ikke bliver mindre udsat af at blive inddraget via et juridisk dokument i forhold til afgørelsen om samværrets omfang og form. Hvis statsamtet derfor skal bidrage til at aflaste det særligt udsatte barn, må det ske på anden vis og i en form, som åbner mulighed for, at barnet kan få et frirum fra forældrenes konflikt. Der er flere eksempler på måder at tilgodese barnets behov for aflastning. Det kan f.eks. være ved, at barnet kan deltage i en børnegruppe, eller ved at barnet kan få en personlig rådgiver.

Barnets udsathed – konklusion

- forældrenes samarbejds mønstre og indbyrdes konflikt overskygger barnets behov
- barnet er centrum for forældrenes konflikt
- børnesamtalens dilemma for barnet
- barnet har behov for frirum fra forældrenes konflikt.

Metodebeskrivelse

Indkaldelse til mødet

Når forældrene kommer ind til mødet, befinder de sig i hver sin verden, som ofte er etableret i et modsætningsforhold til den anden. De har ikke overskud til at holde fokus på barnet i helheden mellem de to verdener. Forældrene er låst fast i et kommunikationsmønster, hvor det er de følelsesmæssige reaktioner, som sætter dagsordenen og blokerer for, at de uden hjælp udefra kan nå frem til en beslutning om samvær og/eller forældremyndighed mellem et barn og den forælder, barnet ikke bor hos. Det betyder, at børneperspektivet får trange vilkår, hvis ikke statsamtet bringer det ind i forhold til de beslutninger, der skal træffes om samvær.

Med bemandingen af det tværfaglige møde er kompetencen til at trække børneperspektivet frem til stede.

Juristen har den juridiske kompetence til at træffe en afgørelse, der både tilgodeser forældrenes retssikkerhed og barnets retsbeskyttelse.

Den børnesagkyndige har en ekspertviden om børn og skilsmisser, som kan kvalificere beslutningsgrundlaget både for juristen og for forældrene.

Juristen og den børnesagkyndige etablerer en ramme inden for hvilken, der bliver mulighed for at afsøge mulighederne for, om forældrene med udgangspunkt i barnet kan hjælpes til at finde samarbejdsflader, så de ved brug af egne ressourcer kan nå frem til en aftale og - alt afhængig af hvor langt forældrene kan nå ad den vej - tilvejebringe grundlaget for at træffe en afgørelse.

To slags materiale

Når forældrene kommer ind til det tværfaglige møde medbringer de to forskellige slags materiale, som kan danne grundlag for at træffe en beslutning.

Der er forældrenes følelser over for barnet og over for hinanden, og der er de faktuelle forhold.

Der er brug for begge slags, og der er brug for, at de afbalanceres i forhold til hinanden, så materialet bruges til at rette fokus mod barnet.

To spor – afgørelsessporet og aftalesporet

Det tværfaglige møde åbner mulighed for at nå frem til beslutningen ad to spor. Juristen bringer afgørelsesaspektet med ind i mødet, samtidig med at der åbnes mulighed for, at forældrene med udgangspunkt i barnet kan forhandle sig frem til en aftale evt. suppleret med en afgørelse om nogle af punkterne. Det betyder, at jurist og børnesagkyndig arbejder med to spor - et aftalespor og et afgørelsesspor – på møderne.

Det åbner mulighed for, at både det biologiske forældreskab og det sociale forældreskab kan blive udgangspunkt for de beslutninger, der træffes.

Tre faser

Mødet kan indeles i tre faser:

- Ø den indledende fase, hvor feltet åbnes i forhold til ansøgningens karakter
- Ø beslutningsgrundlagsfasen, hvor der er to spor at følge - et aftalespor og et afgørelsesspor
- Ø den afsluttende fase, hvor der træffes beslutninger om sagens videre forløb.

Rollefordeling mellem jurist og børnesagkyndig

Juristen og den børnesagkyndige er grundigt forberedt forud for det tværfaglige møde med forældrene gennem oplysninger om barnet, konflikten og forældrene. Det juridiske og det psykologiske system fletter sig i mødet sammen, idet juristen og den børnesagkyndige hver med deres faglighed arbejder sammen om at tilvejebringe så bredt et grundlag som muligt for en afgørelse eller en aftale med udgangspunkt i barnet.

Samarbejdet mellem juristen og den børnesagkyndige giver mulighed for i mødet at skabe et fælles billede af barnets og forældrenes situation, hvor forældrene får mulighed for at komme fri af den tankemæssige isolation, de befinder sig i og at få øje på barnet i helheden.

Juristen er jurasagkyndig og har kompetence til at træffe en afgørelse, hvis forældrene ikke kan bringes til at indgå en aftale med hinanden. Hun er mødeleder og skal bruge mødet til at få et beslutningsgrundlag, der kan tilgodese børneperspektivet, hvis forældrene ikke selv kan nå frem til en aftale. Hun har ekspertviden om retsgrundlaget, og den kan hun videregive til forældrene, så de kan bruge den som en del af grundlaget for at træffe en beslutning, hvis det lykkes dem at forhandle sig frem til en aftale med hinanden.

Den børnesagkyndige er "ekspert" i viden om børns udvikling og trivsel i sammenhæng med skilsmisse. Hun kan bruge sin ekspertviden på to felter, dels til at kvalificere beslutningsgrundlaget for juristen, hvis mødet ender med, at juristen skal træffe en afgørelse, dels til at få forældrene ind på aftalesporet og kvalificere det grundlag, som de kan indgå en aftale med hinanden på.

Juristen og den børnesagkyndige har således forskellig faglighed at udfylde hver sin rolle med, men den måde, de spiller sammen på, får afgørende betydning for, om de i fællesskab kan bringe forældrene ind på aftalesporet.

Juristen og den børnesagkyndige holder et kort forberedende møde, hvor de lægger en plan for, hvordan de kan arbejde sammen om at nå et fælles mål. Selv om de har forskellige roller, oplever de et fælles ansvar for at nå målet. De danner sig et fælles billede af, hvad der venter dem, når

forældrene træder inden for i det tværfaglige møde, og hvordan de bedst muligt bruger deres faglighed for at nå det mål, som de har sat sig.

Rammen

Når det handler om rammen for det tværfaglige møde, har både jurist og børnesagkyndig en særlig opmærksomhed på at skabe en ramme, der kan give ro og afdramatisere situationen.

Rammen etableres både gennem omhu med valg af de fysiske rammer og med et tydeligt værtskab og mødeledelse samt tydelige signaler om faglig autoritet.

Der er afsat en tidsmæssig ramme for mødet på ca. to timer.

Når det gælder de fysiske rammer, er valget faldet på et mødelokale med et ovalt bord. Det giver mulighed for, at forældrene kan placeres på samme side af bordet, uden at de behøver at sidde helt tæt på hinanden, samt at juristen og den børnesagkyndige kan placere sig ved siden af hinanden på den anden side af bordet.

Det er juristen, der er vært for mødet. Hun henter forældrene i venteværelset, præsenterer sig, viser vej til mødelokale. Hun lægger vægt på at møde forældrene med imødekommenhed og venlighed. Når forældrene har sat sig, bliver de budt på kaffe eller the.

Det kan være juristen, der udfylder sin værtsrolle alene. Det kan også være den børnesagkyndige, der byder på kaffe/the og dermed signalerer et fælles værtskab for mødet.

Mens kaffen/theen skænkes, gør de plads til small talk og opmærksomhed på forældrene hver for sig. Derigennem søger de at etablere en relation med forældrene på et medmenneskeligt plan for derved at skabe betingelser for, at forældrene kan være til stede i samme lokale.

Jurist og børnesagkyndig er til stede på en måde, der beforder en rolig stemning, som gør det muligt for forældrene at komme mentalt til stede.

Det er ikke altid, at forældrene kan finde sig til rette inden for rammen. Det sætter jurist og børnesagkyndig i et dilemma mellem at understrege myndighedsrollen, eller at bruge værtskabet til at give forælderen den plads, han/hun "beder om", og dermed håbe på, at en rummelig værtsrolle kan holde aftalesporet åbent, så forældrene kan træde ind på det efterhånden.

En del forældre er på forhånd i forsvarsposition. De har en forventning om, at de skal kæmpe for deres ret og møder med dokumentation for den uretfærdighed, der er blevet begået imod dem tidligere. De medbringer bevismateriale i forhold til den anden forældres uduelighed og fejl og i forhold til de uretfærdigheder, systemet har udsat dem for.

Andre har givet op og føler sig magtesløse og forventer, at statsamtet bare kan tage beslutningen.

Den indledende fase

Juristen varetager mødeledelsen. Hun redegør for formålet med mødet og understreger, at mødet har fokus på barnet, samt at mødet åbner mulighed for ny begyndelse.

Juristen ridser op, hvad der skal træffes beslutning om. Det gør hun ud fra den ansøgning, som forældrene har sendt til statsamtet. Ansøgningerne kan dreje sig om mere generelle spørgsmål om samvær og om meget konkrete, specifikke spørgsmål. Ansøgningen giver en emnemæssig ramme for mødet, som bliver afgørende for processens forløb i mødet.

Hvis den forælder, der har søgt om samvær, møder med fokus på at hævde sin ret til samvær, kan juristen med det samme gøre opmærksom på, at der ikke er tvivl om den rettighed. Formålet med mødet er derimod at nå frem til en beslutning om samvær, der er til gavn for barnet. Dermed retter de fra begyndelsen fokus mod, hvordan barnet kan få de bedste betingelser for at få et positivt udbytte af forældrens samværsret. Det forstår 90 % af forældrene. De kan godt indstille sig på, at fokus i mødet retter sig mod barnets behov og trivsel.

I disse sager er både den børnesagkyndige og juristen meget opmærksomme på, hvordan børnesamtalen vil kunne bringe barnet i klemme. Den opmærksomhed kan antage forskellige former. Juristen kan i indledningen eksplicit gøre rede for, at børnesamtalen er et element, som indgår i forhold til sagsbehandlingen i statsamtet og i forhold til den afgørelse, som statsamtet i givet fald skal træffe. Juristen kan også vælge ikke selv at bringe børnesamtalen ind her i den indledende fase og i stedet tage udgangspunkt i at forsøge sammen med den børnesagkyndige at skabe et grundlag for, at forældrene selv kan vælge at tage ansvar og indgå aftaler med hinanden, så barnet undgår at blive en brik i forældrenes konflikt med hinanden.

Mange forældre kommer imidlertid med den forhåndsindstilling, at deres konflikt kan løses ved, at statsamtet indkalder barnet til en samtale. Hvis forældrene har anmodet om, at barnet bliver indkaldt til en børnesamtale, gør juristen også rede for det, når hun ridser formålet op, og hvad der skal tages stilling til i forhold til grundlaget for de beslutninger, der skal træffes. I forlængelse heraf formidler hun og den børnesagkyndige den viden, de har om, hvilken betydning en samtale har for barnet og hvilke begrænsninger, der også er.

De forsøger at formidle en forståelse til forældrene af, at en børnesamtale ikke kan bringe forældrenes konflikt til ophør.

Den børnesagkyndige gør rede for, at hvis hun skal tale med barnet, er det en forudsætning, at hun har talt med forældrene, så hun har en baggrundsviden om den sammenhæng, barnet befinder sig i.

Både jurist og børnesagkyndig understreger betydningen for barnet af, at forældrene selv tager ansvar og finder frem til et minimum af en

samarbejdsflade, så de selv vil kunne nå frem til at indgå aftaler med hinanden, som lindrer på den klemme, barnet befinder sig i.

De redegør tillige for spilleregler for kommunikationen på mødet, der sikrer at begge forældre kommer til orde og understreger betydningen af, at man viser respekt for hinanden.

Her i den indledende fase er både afgørelsessporet og aftalesporet åbent. Derfor må jurist og børnesagkyndig anvende metoder, der har et dobbeltfokus i forhold til begge spor.

Åbne spørgsmål

Juristen og den børnesagkyndige bruger primært åbne spørgsmål i den indledende fase. Spørgsmålene tager udgangspunkt i den konkrete situation og har til formål at skabe et udgangspunkt for, at forældrene kan få indblik i hinandens opfattelse af situationen. Forældrene får mulighed for at fortælle, hvordan "verden" ser ud fra deres perspektiv. Svarene afslører som regel, at forældrene har to vidt forskellige oplevelser af situationen omkring barnet. Ofte er svarene meget brede, og forældrene fylder meget i billedet. Dermed får faderen og moderen mulighed for at åbne døren til deres egen verden, så både statsamt og den anden forælder får mulighed for at kigge indenfor.

Både jurist og børnesagkyndig gør meget ud af, at forældrene hver for sig får mulighed for at udtrykke sig om deres oplevelse af situationen. Når den ene forælder har haft ordet, får den anden åbne spørgsmål, der både giver vedkommende mulighed for at fortælle om sin egen oplevelse og for også at kommentere den anden.

De er særligt opmærksomme på samværsforælderen. Ligesom de viser forståelse for bopælsforældrens situation. Samværsforælderen føler ofte at have mistet barnet og være sat ud på et sidespor. De gør meget ud af at vise forståelse for den situation, det er, ikke at have dagligdagen med barnet.

De åbne spørgsmål lukker ofte op for det følelsesmæssige spor, der som regel rummer svigt, sorg og vrede. Juristen og den børnesagkyndige er opmærksomme på, at den respons forældrene får, når de svarer på de åbne spørgsmål, bevirker, at begge forældre føler sig hørt. De er meget opmærksomme på, at de relationer, de etablerer med forældrene, ikke placerer den ene i en isoleret position.

De åbne spørgsmål bruges også til at få forældrene til at fortælle om, hvordan de mener, barnet har det. Derved sker der en synliggørelse af begge forældre i forhold til barnet. Forældrene vil som regel gerne fortælle om barnet. Den glæde, forældrene har ved det, kan virke befordrende for at de kan åbne lidt for at høre den anden fortælle. Nogle forældre har behov for støtte til at finde ord for deres billede af barnet. Det kan være særlig svært for den forælder, der ikke kender barnet så godt. Her går den børnesagkyndige ind og stiller spørgsmål, der kan hjælpe vedkommende på vej. I den forbindelse kan den børnesagkyndige også hjælpe med

eksempler, dog med en opmærksomhed på, at forælderen ikke overtager den børnesagkyndiges ord.

Konkretiserende spørgsmål

Efter den indledende åbning for hvordan forældrene ser verden ud fra deres eget perspektiv, går jurist og børnesagkyndig over til at stille konkrete spørgsmål om facts i den beskrivelse, som forældrene har givet. Det er facts omkring barnets situation, som de dermed sætter fokus på.

I forhold til inddragelse af børnene gennem en samtale stiller både børnesagkyndig og jurist meget konkrete spørgsmål til forældrene om, hvordan de i givet fald vil forholde sig, hvis barnets ønsker ikke stemmer overens med deres egne. Hvis forældrene i den sammenhæng giver udtryk for, at de i givet fald ikke vil tage barnets udsagn til efterretning, følger den børnesagkyndige det konkrete spørgsmål og de konkrete svar op med spørgsmål om, hvordan forældrene så tror, det vil være for barnet efterfølgende. De fleste forældre har forstået, at deres uenighed og manglende evne til selv at kunne nå frem til en aftale sætter barnet i en frygtelig klemme.

Når forældrene svarer, at de ikke kan tro barnets udsagn, hvis de går imod forældrenes ønsker, konfronterer juristen eller den børnesagkyndige forældrene med det usammenhængende i at opfodre til at indkalde barnet til samtale og ikke samtidig at ville forholde sig åbent over for barnets udsagn.

På spørgsmål om: "Hvordan tror I det er at være jeres barn i den konflikt mellem jer" svarer de allerfleste "Det er ikke rart for barnet."

Som udgangspunkt lægger både jurist og børnesagkyndig vægt på at formidle en forståelse af betydningen af, at forældrene kan samarbejde, og at barnet ikke kan afgøre konflikten mellem forældrene. De forsøger at fastholde forældrene på, at det er deres ansvar at skabe betingelser for barnet, så samværet kan blive til glæde for barnet. Og at det ikke løser forældrenes meget fastlåste konflikt at spørge barnet. De fleste forældre forstår, at det må være vanskeligt for barnet at befinde sig midt i forældrenes konflikt. De kan også godt forstå, at det vil være en umulig opgave for barnet at skulle afgøre forældrenes konflikt.

Et dobbeltfokus

I den indledende fase afdækker jurist og børnesagkyndig, hvordan forældrene hver især oplever og forstår situationen, og de danner sig et overblik over hvilke spørgsmål, der skal træffes beslutning om, og i forlængelse af det afsøger de holdepunkter på både aftalesporet og afgørelsessporet. Gennem såvel de åbne spørgsmål som de mere konkrete factorsorienterede spørgsmål samler de materiale til at danne udgangspunkt for at rette fokus mod barnet i helheden.

De metoder, som jurist og børnesagkyndig bruger i den indledende fase, bidrager til at holde et dobbeltfokus. Svarene kan bruges til at oplyse sagen på afgørelsessporet, og de kan bruges til at etablere grundlag for at få

forældrene til at tage ansvar og nå frem til en beslutning ad aftalesporet. Svarene på afgørelsessporet bidrager til et så bredt afgørelsesgrundlag som muligt, og svarene på aftalesporet bidrager til at få konkrete forankringspunkter, for at forældrene kan koble sig på aftalesporet.

Graden af fastlåsthed i forældrenes konfliktfyldte relation og kommunikation får afgørende betydning for, om juristen og den børnesagkyndige får mulighed for at sætte afgørelsessporet på stand by og bevæge sig videre af aftalesporet.

Der behøver langt fra at være aftaler om alt. Juristen er opmærksom på ikke at holde folk for længe på aftalesporet. For det kan medføre, at de indgåede aftaler sættes over styr, bl.a. ved at forældrene føler, at de har givet sig meget. Derfor må jurist og børnesagkyndig hele tiden balancere mellem de to spor. Det kan de gøre undervejs ved at tage et spørgsmål ad gangen, og når der er indgået aftale om det, så tage fat på det næste og se, hvor langt man her kan bevæge sig ad aftalesporet.

Beslutningsgrundlagsfasen

De beslutninger, der skal træffes, har to udgangspunkter. Det ene er det juridiske forældreskab, som er knyttet til det biologiske forældreskab. Det andet er det sociale forældreskab, som handler om at påtage sig voksenansvaret for barnets trivsel og at tage udgangspunkt i barnets behov og at have omsorg for barnet.

Det er det juridiske forældreskab, der giver adgang til statsamtet og til at inddrage det i forhold til uenighed om gennemførelsen af de rettigheder, der hører sammen med det.

Statsamtet har med de tværfaglige møder skabt en ramme, hvor tillige det sociale forældreskab kan bringes i spil sammen med de juridiske beslutninger i tilknytning til det biologiske.

I forhold til forældrenes anmodning om at statsamtet træffer en beslutning, gør jurist og børnesagkyndig noget ud af at formidle en forståelse til forældrene af, at de beslutninger, statsamtet kan træffe beslutning om, primært gælder det juridiske forældreskab, mens det er forældrenes opgave at varetage det sociale forældreskab, og det ansvar der hører sammen med det.

Med det formål at tilvejebringe et beslutningsgrundlag, der i videst mulig omfang tilgodeser barnets bedste, gør både jurist og børnesagkyndig derfor meget for at understøtte forældrene i at tage ansvar og indgå aftaler med hinanden, som tager udgangspunkt i en forståelse af barnets situation og behov.

Juristen og den børnesagkyndige bruger et stort fagligt metoderepertoire for at bringe forældrene ind på aftalesporet. Ud fra hver sin rolle arbejder de på at holde aftalesporet åbent.

De fokuserer på det, som forældrene f.eks. rent faktisk har været i stand til at aftale med hinanden, også selv om det er ganske lidt.

De udgrænser de spørgsmål, som der er mest konflikt omkring. Ofte meget konkrete spørgsmål som eks. samvær i forbindelse med helligdage. Dem parkerer de på afgørelsessporet, så de ikke blokerer for, at forældrene kan indgå aftaler med hinanden om de generelle linjer i samværet.

Juristen lægger vægt på at begynde med de store linjer i samværsspørgsmålene og går efter, at forældrene tager ansvar og når frem til at indgå aftale om disse linjer. Undervejs vurderer hun så i hvilken udstrækning, der også er plads til, at detaljer kan klares på aftalesporet, eller om de skal placeres på afgørelsessporet.

Når børnesamtalen kan indgå som en del af beslutningsgrundlaget, er både jurist og børnesagkyndig meget opmærksomme på, om det at indkalde børnene til en samtale vil forstærke den klemme, som barnet i forvejen befinder sig i mellem forældrenes konflikt.

Aftalesporet

Når jurist og børnesagkyndig gennem de åbne spørgsmål har søgt at skabe en åbning til aftalesporet, arbejder de med hver deres faglighed sammen om at få forældrene ind på det spor og tage ansvar og holde dem der. På det spor arbejder de på at skabe et fælles billede af barnet og forældrenes situation. Forældrene bliver inviteret ind i en sammenhæng, hvor de får mulighed for at komme fri af den tankemæssige isolation, de befinder sig i og at få øje på barnet i helheden. Så der bliver grundlag for, at forældrene kan træffe beslutninger gennem aftale, eller gennem aftale og afgørelse.

Hvis forældrene skal blive på aftalesporet, må jurist og børnesagkyndig finde en passende balance mellem det saglige/factorsorienterede og det følelsesorienterede.

Det er det saglige/factorsorienterede, der giver fundamentet for beslutningsgrundlaget.

Det følelsesorienterede fylder meget i forældrenes sind, når de skal være til stede i samme lokale. De er meget ofte oversvømmede af deres egne følelser af svigt og vrede, både på egne og på barnets vegne. Det følelsesmæssige har derfor også stor betydning, når det gælder børneperspektivet. For netop indlevelse i og forståelse for barnets følelsesmæssige klemme er et væsentlig element i arbejdet med at få forældrene til at tage ansvar og koble sig på aftalesporet.

Nogle metoder bruges af begge, og andre er mere fagspecifikke.

Fælles metoder

Med konkrete spørgsmål til situationer og oplevelser søger både jurist og børnesagkyndig at etablere forankringspunkter på aftalesporet, der kan bidrage til at sikre fokus på barnet. Et fokus, der åbner forældrenes opmærksomhed mod barnet og trænger deres egne konflikter i baggrunden.

Begge bruger:

- Ø konkretiserende spørgsmål for at afdække facts og i en vis udstrækning i følelserne omkring dem
- Ø styrende spørgsmål for at holde fokus på barnet
- Ø prioritering af oplysninger og kommentarer, så de, der kan forstyrre børnefokus, afskæres og afvises
- Ø vurderinger af aftalegrundlaget
- Ø formidling af viden.

Det kommunikationsmønster og de relationer, der etableres mellem forældre og jurist og børnesagkyndig, kan også få betydning for, om det er muligt at holde sig på aftalesporet. Hvis der etableres en særlig forståelse med den ene af parterne, kan det skubbe den anden ud og få følelserne til at blokere for fokus på barnet.

Juristen og den børnesagkyndige er meget opmærksomme på, om forældrene forstår den viden, som de hver især formidler til forældrene. Hvis de bemærker, at forældrene ikke forstår det, den anden forsøger at forklare, går de ind og understøtter hinanden ved at uddybe forklaringen.

De har begge fokus på, at begge forældre føler sig set og hørt, at de får mulighed for at komme til orde begge to, og at de hører det, den anden siger.

Jurist og børnesagkyndig laver hyppige opsamlinger af faktuelle oplysninger fra forældrene undervejs, så det fælles billede bliver så tydeligt som muligt. De arbejder på, at forældrene åbner sig mod den anden forælder og kobler sig på det saglige fornuftsspor, hvor de forholder sig til den ekspertviden, som de får formidlet undervejs.

I sagsmaterialet er der et eksempel på, at forældrene åndeligt blev holdt i hånden skridt for skridt og dermed bevægede sig fra kaos til forhandlings- og aftaleparathed.

Juristen og den børnesagkyndige har også en dialog med hinanden undervejs, hvor de åbent drøfter, hvor langt de kan komme ad aftalesporet og hvad, der kunne være relevante løsningsforslag.

Det er af stor betydning, at juristen og den børnesagkyndige har en god fornemmelse for hinanden undervejs, så de kan supplere hinanden og følge det mest relevante spor på vejen mod beslutningen.

Den børnesagkyndiges metoder

Den ekspertviden, som den børnesagkyndige er i besiddelse af, bruger hun på forskellig måde til at få forældrene til at tage ansvar og vælge aftalesporet med fokus på barnets vilkår.

Den børnesagkyndige bruger konfronterende, forstående, empatiske udsagn og spørgsmål til at holde forældrene på aftalesporet eller til at få dem tilbage på sporet.

Hun bevæger sig ind på følelsesoplevelsessporet i den udstrækning, det giver mening i forhold til at fortsætte ad aftalesporet. Hvis forældrene - den ene eller begge - er meget følelsesmæssigt berørt af situationen, giver den børnesagkyndige omsorg og forståelse. Hun kan f.eks. med sine spørgsmål give den ene forældre mulighed for at give udtryk for sine følelser og derefter opfordre den anden til at kommentere.

Når det er forældre med meget små børn, og hvor forældrene måske ikke har levet sammen, mens barnet har været til, giver den børnesagkyndige forældrene mulighed for at beskrive de følelser af svigt og sorg, de har i forhold til hinanden, for derved at give forældrene mulighed for at blive mere følelsesmæssigt afklarede med hinanden.

Når det er forældre, der har haft et længerevarende samliv, er der ikke samme mulighed for med succes at give forældrene adgang til at ventilere de følelser, der blokerer for samarbejdet. I de tilfælde må den børnesagkyndige finde en balance mellem de følelsesmæssige frustrationer og muligheden for, at forældrene kan holde fokus på barnet og de følelser, der knytter sig til forældreskabet.

Den børnesagkyndige bruger den måde forældrene kommunikerer med hinanden på mødet til at vise dem, hvordan deres kommunikationsmønster kan betyde, at barnet kommer i klemme. Når den børnesagkyndige spørger: "hvordan tror I, det er at være barn, når I taler med hinanden på den måde?" Ja, så er de fleste klar over, at det ikke må være let for barnet. De kan bare ikke se andre løsninger end, at det er den anden forældre, der må forandre sig, eller at "vi kan bare ikke snakke sammen."

Den børnesagkyndige tilbyder gennem sin formidling af viden nogle muligheder for at lindre den klemme, barnet befinder sig i. Hun kommer med forslag til, hvordan forældrene kan bidrage til at løsne barnets situation og undgå at trække barnet ind i de voksnes konflikter. Eks. ved at foreslå at de minimerer de situationer, hvor de mødes. Eller ved sammen med forældrene at afsøge, hvordan de kan komme hinanden i møde, så det bliver lettere for barnet.

Med undersøgende spørgsmål forsøger hun at få forældrene til at rette opmærksomheden mod, om det er muligt at gøre en meget tynde tråd i deres samarbejde mere robust og for nogles vedkommende, om det er muligt at spænde en tråd ud mellem forældrene.

Hun formidler viden om børn og forældre i forbindelse med skilsmisse, som bliver målrettet den alder og situation, som netop deres barn befinder sig i. Dermed belyser hun barnets vilkår i det af forældrene satte scenarium. Med en vekslen mellem formidling af viden og spørgsmål arbejder hun på, at forældrene får en forståelse for, hvordan deres samarbejdsmonster påvirker barnet

Den børnesagkyndige formidler også ekspertviden på et mere generelt plan, f.eks. om typiske reaktioner for børn på mange skift, henviser til

undersøgelser på området, som fortæller om børns vilkår i forbindelse med skilsmisse.

Hun bruger vidensformidlingen som udgangspunkt for at stille spørgsmål til forældrene om, hvordan de mener, det forholder sig for deres barn. Den børnesagkyndige søger ad den vej at få forældrene til at integrere ekspertviden i deres egne overvejelser og billede af egen og barnets situation og udgrænse deres egen følelsesmæssige oversvømming, så det ikke overskygger for fokus på barnet.

Når den børnesagkyndige arbejder på at bringe forældrene ind på aftalesporet, bruger hun metoder fra terapeutisk arbejde. Hun er konfronterende og fastholdende og gennem den relation, hun dermed kan etablere med forælderen, forsøger hun at bringe ham eller hende ind i den fælles sammenhæng med fokus på barnet i helheden. Hun spørger f.eks. ind til forældrenes modstand og konfronterer dem med tidligere udsagn.

Juristens metoder

Når den børnesagkyndige med brug af metoder fra det terapeutiske felt forsøger at etablere en relation med forældrene, som kan holde dem på aftalesporet eller få dem tilbage på sporet, efterlader det juristen med en særlig opgave. Det er væsentligt, at hun er understøttende for den børnesagkyndige ved at være iagttagende og lyttende.

Den sagkundskab, som juristen har om retsgrundlaget for forældrenes retssikkerhed og barnets retsbeskyttelse samt om sagspraksis, bruger hun på forskellig måde.

Hun formidler viden om, hvordan den gældende retspraksis spiller ind i forhold til den konkrete sag, så forældrene kan bruge det som grundlag for deres egen medvirken på aftalesporet.

Dermed holder hun også fokus på barnet i det saglig factsfelt.

Juristen fastholder realiteterne. Konkrete situationer bruges til at konfrontere/blotlægge forældrenes kommunikations – og samarbejdsevne /vilje og holde det op mod barnets perspektiv.

Juristen inviterer forældrene til at komme med deres egne løsningsforslag, som så kan bruges som udgangspunkt for forhandling mellem forældrene. Hun formidler viden om samværspraksis, men holder feltet åbent for detaljeregulering

Juristen kan også bidrage med forslag, som kan bruges som udgangspunkt for en forhandling. Hun kommer med løsningsforslag, der har til hensigt at afdække faktiske muligheder/eventuelle hindringer for samvær.

Afgørelsessporet

Hvis det viser sig, at enten den ene eller begge forældre falder helt eller delvist af aftalesporet, skifter jurist og børnesagkyndig spor. De bevæger sig ind på afgørelsessporet, som har været sat på stand by.

Skiftet til afgørelsessporet får også betydning for de metoder, som jurist og børnesagkyndig bruger.

Juristen har fra den indledende fase fået oplyst sagen og har gennem det, der er foregået på aftalesporet, fået et indblik i forældrenes samarbejds mønster og barnets vilkår i det.

Det materiale kan hun tage med ind på afgørelsessporet. Derudover skal hun sikre en partshøring om henholdsvis moderens påstand og faderens påstand og deres begrundelser herfor.

Juristen laver et referat af de oplysninger fra mødet, som efterfølgende skal indgå i grundlaget for afgørelsen.

Den børnesagkyndige indtager nu en mere tilbagetrukket rolle, hvor hun indtager en iagttagende og lyttende position. De iagttagelser hun gør derfra, kan hun bruge i sin sparring til juristen i forhold til vurderingen af afgørelsesgrundlaget.

Den børnesagkyndige kan også, når det er nødvendigt i forhold til afgørelsesgrundlaget, lave en skriftlig vurdering af barnets situation. Det kan f.eks. være en vurdering af betydningen af at indkalde barnet til en samtale set i forhold til forældrenes konflikt.

Den børnesagkyndige danner sig således et indtryk af, hvor klemmt barnet er i forældrenes kommunikationsmønster, og om forældrenes konflikt reelt er en konflikt mellem de voksne.

Hvis den børnesagkyndige vurderer, at det er de voksnes konflikt, som barnet ikke kan løse, formidler hun det til forældrene og begrundet dermed, at en samtale med barnet ikke vurderes til at være relevant for at afklare samværsspørgsmålene.

Hvis der er tale om et større barn, og den børnesagkyndige vurderer, at det vil være skadeligt for barnet at blive inddraget, laver hun en skriftlig vurdering om det, så det kan indgå i afgørelsesgrundlaget.

Hun kan også formidle den ekspertviden, hun finder relevant i denne sammenhæng.

Selv om forældrene ikke kan nå frem til nogen form for aftale, arbejder jurist og børnesagkyndig på at skabe grundlag for forældrenes forståelse af den efterfølgende afgørelse. Det gør de gennem formidling af viden om såvel retsgrundlag og sagspraksis som viden om børns udvikling og trivsel i forbindelse med skilsmisse.

Den afsluttende fase

I den afsluttende fase skal forældrene orienteres om sagens videre forløb i statsamtet. Forældrene orienteres således om, hvorvidt det ansøgte kan afsluttes ved aftale eller ved afgørelse.

Hvis juristen og den børnesagkyndige vurderer, at det er nødvendigt og vil kvalificere afgørelsen at indkalde barnet til en samtale, gør de meget ud af at formidle en forståelse til forældrene af, at de ikke må bruge barnets udsagn i mod det. At forældrene skal give barnet reel mulighed for at ytre sig uden at behøve at være bange for at svigte eller for at blive skældt ud for ikke at have været loyal over for forældrenes ønsker.

Hvis et aftalegrundlag er meget skrøbeligt, laver de ofte en forsøgsperiode over en begrænset tid og kæder aftalen sammen med et opfølgingsmøde, hvor forældrene bliver indkaldt til et nyt tværfagligt møde. Der er f.eks. ofte tale om et opfølgingsmøde, når sagen vedrører helt små børn, hvor der er særlig usikkerhed omkring barnets behov.

Afslutning ved aftale

Hvis forældrene er enige om, at de indgåede aftaler alene skal være bindende mellem forældrene, kan sagen afsluttes ved, at aftalen noteres i referatet for mødet.

Hvis forældrene (eller en af dem) ønsker, at aftalen om nødvendigt skal kunne gennemføres ved fogedens hjælp, udfærdiges aftalen i en skriftlig resolution om samværets omfang.

Afslutning ved afgørelse (helt eller delvist)

Hvis forældrene fortsat er helt eller delvist uenige om det ansøgte, træffer statsamtet efterfølgende en skriftlig afgørelse i form af et afgørelsesbrev med ankevejledning og en skriftlig resolution om samværets omfang, hvor eventuelle delaftaler er indarbejdet.

De sager, hvor forældrene efter et tværfagligt møde fortsat ikke har opnået et vist minimum af samarbejdsflade, udgør statsamtets vanskeligste sager i forhold til en afgørelse til barnets bedste.

I mange af disse sager kan det tværfaglige møde stille spørgsmålstejn ved, om den ene eller begge forældre besidder de fornødne forældrekompetencer til gennemførelse af et samvær, der ikke skader barnet.

Her kvalificerer afdækningen af barnets situation og forældrenes forhold i det tværfaglige møde i midlertidig juristens valg af eventuelle yderligere sagsskridt. F.eks. kvalificeres grundlaget for at opstille et kommissorium for en egentlig børnesagkyndig undersøgelse til brug for sagens afgørelse, når dette skønnes nødvendigt.

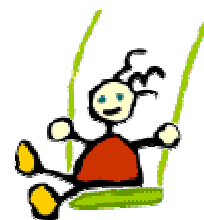
Forældrene orienteres på mødet om nødvendigheden af eventuelle yderligere sagsskridt forud for en afgørelse om samvær. Der kan f.eks. være tale om følgende sagsskridt:

- Ø kontakt til familiemedlemmer, der efter aftalen skal medvirke ved samværet
- Ø kontakt til familieplejen, der skal medvirke ved overvågning af samværet
- Ø indhentelse af yderligere oplysninger fra skole- og socialforvaltning eller andre relevante myndigheder

- Ø afholdelse af børnesamtale efter forudgående børnesagkyndig rådgivning af barnet
- Ø iværksættelse af børnesagkyndig undersøgelse.

Metodebeskrivelse – konklusion

- de juridiske rettidigheder i tilknytning til det biologiske forældreskab sætter rammen for mødebehandlingen
- et børnesagkyndigt fokus på barnet afdækker det sociale forældreskab og forældrenes ressourcer til at tage vare på barnet i samværet
- forældrenes ressourcer belyses og inddrages gennem aftaler i tilknytning til samværet
- faktuelle forhold af betydning for barnet og samværet afdækkes
- midlertidige aftaler med opfølgning i statsamtet benyttes.

De tværfaglige møders resultat

Projektets resultater

En gennemgang af de 125 sager, hvor det tværfaglige møde er evalueret, viser, at godt 2/3 af sagerne afsluttes gennem aftaler om de væsentlige forhold, mens mindre end 1/3 del overgår til afgørelse om væsentlige forhold.

Tabel 6: Mødets resultat

Periode	Oktober 2002 – juni 2003	April – oktober 2004	I alt
Antal sager	65	60	125
Aftaler om væsentlige forhold	47	38	85
Overgår til afgørelse om væsentlige forhold	5	14 ¹⁾	19
Andet	13	8	21
Behov for opfølgende møde	18	20 ²⁾	38

¹⁾ I 4 af sagerne er afgørelsen senere anket til Familiestyrelsen.

²⁾ 6 sager til 2. opfølgende møde og 14 sager til 1. opfølgende møde.

Under hensyn til det høje konfliktniveau, der er til stede mellem forældrene i disse sager, er aftalerne mellem forældrene skrøbelige. De indgåede aftaler mellem forældrene udarbejdes derfor typisk i resolutionsform, og aftalerne er ofte midlertidige og suppleret med aftale om et opfølgende møde typisk efter 3 – 6 måneder. De midlertidige aftaler er typisk knyttet sammen med aftaler om samvær ved de helt små børn.

Tabel 7: Antal sager med små og store børn og inddragelse af børn

Periode	Oktober 2002 – juni 2003	April – oktober 2004	I alt
Antal sager	65	60	125
Små børn	16 ¹⁾	17 ²⁾	33
Store børn	11 ³⁾	22 ⁴⁾	33
Inddragelse af børn	3	3	6

¹⁾ under 3 år, ²⁾ under 2 år, ³⁾ ikke aldersbestemt, ⁴⁾ fra 9 år

De mange aftaler mellem forældrene bevirker bl.a., at børnene friholdes for at blive involveret i forældrenes konflikt gennem en børnesamtale. I under 1/3 del af sagerne skal statsamtet således efterfølgende afgøre, om det er forsvarligt at inddrage børnene gennem en børnesamtale forud for en afgørelse og i knap hver 5. sag om større børn, er der behov for at inddrage barnet direkte i sagen.

Afledte effekter af ændring i visitation og metodevalg

Grundtanken i lovgivningen på det familieretlige område er, at man vil opnå bedre resultater, hvis uenige forældre selv formår at løse deres konflikt, frem for at myndighederne skal træffe afgørelsen, og at rådgivning bedst opfylder sit formål, hvis den hviler på et frivilligt grundlag.

Det har derfor være af interesse at se på den generelle udvikling indenfor statsamtets afgørelser og aftaler om samvær, der kan belyse en aftalefrekvens mellem forældrene.

Når forældrene rejser en sag om samvær, opretter statsamtet en sag til behandling af ansøgningen. Når ansøgningen er færdigbehandlet afsluttes sagen med en kode, der angiver måden, hvorpå sagen er afsluttet. Alle landets statsamter anvender den samme koderegistrering.

I det omfang forældrene når til enighed om samværet ved hjælp af børnesagkyndig rådgivning, konfliktmægling eller ved juristens sagsbehandling, og de ikke har behov for en skriftlig aftale eller en afgørelse, lukkes sagen med en kode (9-kode), der angiver, at sagen henlægges. Denne kode anvendes, når forældrene opnår mundtlig aftale, eller aftalen alene indgår i et mødereferat. Koden anvendes også, når en sag henlægges af andre årsager, som f.eks. at ansøgningen trækkes tilbage, oversendes til andet statsamt. Registreringen kan således ikke tages til indtægt for en aftalefrekvens, men kan anvendes som pejlemærke for, om der er en stigende eller faldende tendens i aftalefrekvensen i de mindst konfliktfyldte af statsamtets samværsager.

Tabel 8: 9-koder i % af alle samværsafgørelse

År	Statsamtet Ribe	Alle Statsamter
2001	35%	35%
2002	38%	35%
2003	41%	33%
1. ½ år 2004	42%	32%

Som nævnt kan udviklingen i andelen af 9-koder ved statsamtet alene tages som et pejlemærke for aftalefrekvensen i statsamtets mindst

konfliktfyldte samværssager. Udviklingen igennem projektperioden er dog så markant, at aftalefrekvensen mellem samværsforældre i de mindst konfliktfyldte samværssager ved Statsamtet Ribe kan antages at være stigende i projektperioden.

Når forældrene opnår fuld enighed om samværet, men har behov for, at aftalen om nødvendigt skal kunne gennemføres ved fogedens hjælp, udfærdiges deres aftale i en skriftlig resolution. På samme måde udfærdiger statsamtet en skriftlig resolution, når ansøgningen om samvær afgøres helt eller delvist af statsamtet.

Ved fastsættelse af det overordnede omfang af almindeligt samvær er det muligt at følge den generelle udvikling i aftalefrekvensen på skriftligt grundlag ved førstegangsfastsættelse af almindeligt samvær i fuld enighed mellem forældrene.

Tabel 9: Skriftlige aftaler og afgørelser i %- Statsamtet Ribe

År	Skriftlig resolution i fuld enighed	Skriftlig resolution helt/delvis uenighed
2001	69%	31%
2002	70%	30%
2003	75%	25%
1. ½ år 2004	81%	19%

Tabel 10: Skriftlige aftaler og afgørelser i % – landsgennemsnit

År	Skriftlig resolution i fuld enighed	Skriftlig resolution helt/delvis uenighed
2001	71%	29%
2002	70%	30%
2003	71%	29%
1. ½ år 2004	71%	29%

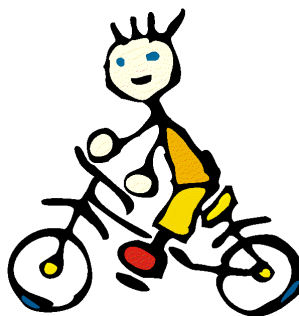
Udviklingen i den skriftlige aftalefrekvens ved førstegangsfastsættelse af almindeligt samvær har i projektperioden været stigende ved Statsamtet Ribe.

I modsætning til ovenfor om den mundtlige aftalefrekvens kan det med rimelighed lægges til grund, at der er en umiddelbar sammenhæng mellem de tværfaglige møder og den stigende aftalefrekvens i statsamtets førstegangsfastsættelse af almindeligt samvær.

Der er ikke tale om, at der afholdes tværfagligt møde i alle sager om førstegangsfastsættelse af almindeligt samvær. Der er tale om, at der i udvalgte sagstyper afholdes tværfagligt møde i forbindelse med statsamtets første kontakt til forældrene i stedet for som tidligere alene et møde med juristen. Det drejer sig f.eks. om samværssager med helt små børn, hvor der ikke har været grundlag for rådgivning.

De tværfaglige møders resultat – konklusion

- 2/3 af sagerne afsluttes gennem aftaler om de væsentligste forhold
- i knap hver 5. sag om større børn er der behov for at inddrage barnet direkte i sagen
- i knap 1/3 af sagerne, typisk sager med helt små børn, er der behov for opfølgende møde
- aftalefrekvensen for alle forældre med samværsproblemer er steget i projektperioden.

Den afsluttende evaluering

Projektforløbet viser, at det tværfaglige møde skaber en ramme, som gør det muligt for jurist og børnesagkyndig at støtte forældrene - i på trods af et højt konfliktniveau - at indgå aftaler, der tager udgangspunkt i en fastholdelse af barnets perspektiv.

Ved at holde fokus på barnet i det tværfaglige møde kan statsamtet indsamle et beslutningsgrundlag, der kan sikre barnets perspektiv. Det gælder både de oplysninger, forældrene bidrager med, og den viden jurist og børnesagkyndig bringer ind i mødet. Begge dele kvalificerer beslutningsgrundlaget, såvel beslutninger truffet gennem aftale, som beslutninger truffet gennem afgørelse af statsamtet.

I rapporten "Samvær til barnets bedste" peges der på den risiko, der ligger i at varetage barnets perspektiv ud fra et generaliseret billede af, hvad der er bedst for barnet.

Med de tværfaglige møder er der etableret en sammenhæng, hvor der sættes fokus på det konkrete barn samtidig med, at statsamtets sagsbehandling ikke forstærker den klemme, barnet befinder sig i.

De børn, der er de mest udsatte i samværs- og forældremyndighedssager, får, hvis man ikke fortsætter muligheden for at indkalde forældre i højkonfliktsager til den type tværfaglige møder, som Statsamtet Ribe har etableret som forsøgsprojekt, den mest utilstrækkelige bistand. I værste fald kan statsamtet med sin sagsbehandling komme til at forstærke den klemme, barnet befinder sig i.

Bilag 1

Afgørelse om samvær (134) ved Statsamtet Ribe for perioden 2000 – 1. halvår 2004.

År	Excl. 9-koder	Incl. 9-koder	9-koder	9-koder i procent
2000	530	790	260	33%
2001	444	684	240	35%
2002	493	795	302	38%
2003	435	732	297	41%
1. halvår 2004	294	508	214	42%

Afgørelse om samvær (134) ved samtlige statsamter for perioden 2000 – 1. halvår 2004.

År	Excl. 9-koder	Incl. 9-koder	9-koder	9-koder i procent
2000	11020	17453	6433	37%
2001	10046	15448	5402	35%
2002	10759	16430	5671	35%
2003	11614	17430	5816	33%
1. halvår 2004	6220	9201	2981	32%

Statsamtet Ribe for perioden 2000 – 1. halvår 2004, førstegangsfastsættelse af samvær.

	134011 Enighed		134014 afgørelse	I alt
2000	128	65%	69	197
2001	122	69%	56	178
2002	128	70%	54	182
2003	116	75%	39	155
2004	75	81%	18	93

Landstal for perioden 2000 – 1. halvår 2004, førstegangsfastsættelse af samvær.

	134011 Enighed		134014 afgørelse	I alt
2000	2992	70%	1256	4248
2001	2821	71%	1153	3974
2002	2936	70%	1260	4196
2003	3131	71%	1255	4386
2004	1511	71%	610	2121

Bilag 2

Visitation til tværfagligt rådgivningsmøde 2004.

Udfyldes af sagsbehandleren ved visitationen.

Dato : _____
sagsbeh. : _____
rådgiver : _____
j.nr. : _____

Ene forældremyndighed Fælles forældremyndighed
Antal fællesbørn _____ Alder fællesbørn _____ år _____ år _____ år _____ år
Opfølgingsmøde (aftalt på tværfagligt møde)

1. Hvad søges der om?

Samvær Forældremyndighed
Fastsættelse
Ændring
Ophævelse
Midlertidigt

Særlige forhold: (beskriv)

2. Er der tilbudt børnesagkyndig rådgivning?

Ja Nej

Hvis nej:
Hvorfor ikke ?

Hvis ja:
Hvad svarer forældrene ?

3. Er der tilbudt konfliktmægling?

Ja Nej

Hvis nej:
Hvorfor ikke?

Hvis ja:
Hvad svarer forældrene?

Særlige forhold

Små børn Store børn

4. Belastningsgrad i sagen?

Barn: Handicap Adfærd Sygdom Andet

Evt. beskrivelse af andet:

Forælder: Misbrug Psykisk sygdom Sociale problemer Andet

Evt. beskrivelse af andet:

5. Involvering af andre fagpersoner?

Er sket Påtænkes at ske

Af hvem;
Socialforvaltning Skole Børneinstitution Politi Andre

Evt. beskrivelse:

6. Hvor langt er parterne fra hinanden?

Tillid/ mistillid. Modstand - hvor stor ?, hvordan ytrer den sig ?

7. Kommunikations- og samarbejds mønstre?

Er det forudsigeligt eller uforudsigeligt ?

8. Forældrenes forståelse for barnets behov?

Er der store forskelle i forældrenes opfattelse? Hvordan ytrer forskelligheden sig?

9. Forældrenes fokus på barnet?

10. Samlet vurderingsgrundlag for visitation?

Hvad gør den tværfaglige vinkel nødvendig ?

Bilag 3

Tværfagligt rådgivningsmøde 2004.

(Udfyldes af sagsbehandler og rådgiver efter mødet)

Dato : _____
sagsbeh. : _____
rådgiver : _____
j.nr. : _____

1. Svarede mødet til forventningerne ifølge visitationen?

Hvor langt er parterne fra hinanden?

Kommunikations- og samarbejds mønstre?

Forældrenes forståelse for barnets behov?

Forældrenes fokus på barnet?

Hvad gik godt ?

Hvad gik mindre godt ?

2. Samarbejde og rollefordeling mellem sagsbehandler/ rådgiver?

Hvad gik godt ? Hvad gik mindre godt ? (stikord for jeres egen hukommelses skyld)

3. Havde andet valg end tværfagligt møde været tilstrækkeligt?

4. Mødets resultat?

Forældremyndighed (i relation til ansøgning):

Status quo Ændring

Samvær (i relation til ansøgning) :

Aftale om væsentlige forhold

Overgår til afgørelse om væsentlige forhold

Midlertidig aftale/ afgørelse

Opfølgende møde

Inddragelse af børn

Andet f.eks. andre aftaler

Beskrivelse:

Særlig egnet til fælles evaluering?

Ja Nej

Tid til fælles forberedelse : _____

Tid til møde : _____

Tid til fællesevaluering : _____